

Pokol Béla - Jegyzetek a transzatlanti uralmi rend kiépüléséről 2004

(<http://jesz.ajk.elte.hu/pokol18.html>)

A politikai akaratképzési formák főbb kategóriái az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején alakultak ki, és ma pártok, érdekegyesületek és a mozgalmak jelentik a bevett fogalmakat erre. Az átfogó társadalmi változások és a gazdasági-politikai szerveződések új viszonyai azonban azt jelzik, hogy ma már bővíteni kell e kategóriák körét. E tanulmányban az ezt célzó előzetes elemzések találhatóak és az új politikai akaratképzési szintnek alapul fekvő tőkés csoport szerveződések változásainak feltérképezése. Jelezni kell persze, hogy ez nagyrészt még munkaanyag, és csak egy sor további rendszeres monografikus feldolgozás elemzése után lehet e kérdéskört teljesebben körbejárni. E munkaanyag jellegét jelzi a címben a “jegyzetek” szó bevétele.

I. A globális politika szerveződései

A pártok, az érdekegyesületek és a politikai mozgalmak mellett mint újonnan létrejött, külön politikai akaratképzési formaként kell említeni a globális politikai szerveződéseket. Az 1970-es évek végére létrejövő globális gazdasági szerveződések és a pénztőke országhatárok közé szorított mozgásának felszabadulása új helyzetet teremtett a nyugati civilizációs kör társadalmaiban, és a korábbi évtizedekre jellemző keynesi kapitalizmus helyett a neoliberalis-monetáris kapitalista társadalomszerveződés vált meghatározóvá (Gill 2001; van der Pijl 1984, 2001; a pénztőke 20. század elején játszott szerepéhez lásd Hilferding 1959). A szovjet blokk szétesése után az itteni országok, köztük Magyarország is, már ebbe az átalakult nyugati civilizációs körbe csatolódtak be. Az átalakult kapitalista szerveződés egyik legfontosabb eltérése a korábbtól abban áll, hogy az egyes államok társadalomszervező és ellenőrző szerepe visszahúzódott, és helyét egy sor helyen a piaci szervezés vette át. A piaci szerveződés erői pedig döntően globális szinten, az államok határait átszelve alakították ki működési mechanizmusait, és nemzetközi szervezetek illetve erre irányuló nemzetközi szerződések révén kiszabadították magukat az egyes államok ellenőrzése alól. Ez a változás egyrészt megnövelte azoknak a szerveződéseknek a szerepét, melyek már korábban is léteztek a globális tőkés csoportok együttműködési formáiként, másrészt újak jöttek létre. Nézzük meg közelebbről ezeket a szerveződéseket, és azt, hogy miért nem lehet besorolni ezeket egyszerűen az egyes országok politikai rendszereiben megtalálható formák (pártok, érdekegyesületek, mozgalmak) keretei közé.

A legfontosabb globális politikai szerveződések a davosi Világ gazdasági Fórum, a New York központú Trilaterális Bizottság, a Bilderberg Csoport, a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara, és a Vállalkozók Európai Kerekasztala jelenti, de az ezek által szervezett több ezer milliárd dolláros pénztőke és velük összefonódó transznacionális vállalatbirodalmak mellett olyan kisebb "oldalágak" is ide tartoznak, mint a Soros-Alapítványok globális hálózata és az e körül kiépült sok-sok országot átfonó intézethálózatok, mint pl. a Nyílt Társadalom Intézet-hálózat. Ezeket a szerveződések nem lehet pártoknak tekinteni, nem lehet mozgalmaknak vagy érdekegyesületeknek sem, noha egyes részeik szervezésként ideiglenesen felhasználhatják e formákat is. Szerveződésük átfogó egésze azonban más logika alapján működik, és más összetevőik vannak, mint az előbb említett formáknak.

Alapvető jellemzőjük, hogy a nagy pénztőke felett rendelkezők szűk csoportjai szervezik, és az, hogy több országban együttesen építik ki forrásaikat és egyes részeit. Vagyis míg a politikai akaratképzés többi formája a demokratikus elven, a meggyőzésen, és az így nyert tagságon, illetve szavazóbázison nyugszik, és így nyeri el erejét, addig ez a szerveződési forma közvetlenül a pénztőkés és az általuk ellenőrzött vállalkozói tőke erején, és ezen keresztül lép be a társadalom feletti ellenőrzésért folyó politikai küzdelmekbe. Ebben az esetben tehát a politikai alrendszer elkülönülése csak részleges, és e szerveződési formánál az erőt nem a szavazatszerzés logikája adja, hanem a pénztőke maga, és ennek révén - a tömegmédiák és a szellemi szektorok részleges uralása nyomán - szerzik meg a közvélemény támogatását, amennyiben egyáltalán szükséges ez a piaci ellenőrzésen túl. Kissé sematikus felrajzolva e szerveződések működését, azt lehet mondani, hogy a pénztőkés csoportok egyes tagjai, mintegy munkamegosztásként, a pénztőke és az ezzel összefonódott vállalkozási tőke operatív működtetése helyett e tőkés csoportok társadalomszervező feladataira szakosodnak, és a globális működtetéshez szükséges folyamatos egyeztető-tanácskozó tevékenységet látják el (Apeldoorn 2001). Az óriási tőkeerő lehetővé teszi, hogy a társadalomszervezéshez szükséges szakosított társadalomtudományi intézeteket (közgazdasági, politológiai, szociológiai, alkotmányjogi stb.) működtessenek, alapítványaik köré szervezett ösztöndíjhálózatokat építsenek ki, és ezzel az egyetemi-tudományos szektor kutatói és professzori gárdájának egy részét bekapcsolják tevékenységük segítésébe. Mindezek mellett a tömegmédiák nagy részének pénzügyi ellenőrzésük alá vonásával egy átfogó közvélemény-formáló gépezetet tudnak teremteni. Ezen az úton bizonyos fokig a demokratikus elven szervezett pártokat is az ellenőrzésük alá tudják vonni, mert tömegmédiáik és véleményformáló segédcsapataik révén "szalonképtelenné" tudják tenni azt a pártot, illetve a pártoknak azokat a vezetőit, akik komolyabb módon veszélyeztetnék kormányra jutva a monetáris-neoliberális mechanizmusokon keresztüli hegemoniájukat. A neo-gramsciánus terminológiában ez a szerveződés a globális pénzoligarchia és az egyes országokban levő "organikus értelmiségi" csoportjainak együttesét jelenti, és a hétköznapi szóhasználatban a balliberális értelmiségi köröket értik e pénzoligarchia "organikus értelmiségi" csoportjai alatt.

E globális politikai szerveződések a monetáris-neoliberális kapitalizmus létrejöttének végső szakaszában, az 1980-90-es években elérték, hogy néhány nagy nemzetközi szervezet: a Világbank, a Valutaalap és a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) olyan szabályozókat alakítsanak ki, melyek a globális pénzoligarchia működési feltételeit tükrözik, és az ezekkel szembe forduló államok formális szankciók kiszabása alá kerülnek. E mellett a transznacionális vállalatok termelésben és az élet többi területén játszott egyre növekvő szerepe hegemon pozíciót biztosít a globális pénzoligarchia csoportjainak. Ezentúl az, hogy egy-egy országból akadálytalan kivonulási lehetőségük van - és ez a termelés és az általuk szervezett szektorok jelentős működési zavaraihoz vezetne -, lebénítja a velük szembeni ellenállást (McMichael 1995; Ross 1995; Hellyer 1998). De a legtöbb európai és amerikai országban a tömegmédiák és a véleményformálás eszközeinek e pénztőkés csoportok kezében összpontosulása amúgy is nehezíti a globális pénzoligarchia elleni fellépés megszervezését. E szerveződés csúcán állnak az említett globális politikai szerveződések, a Bilderberg Csoport, a Trilaterális Bizottság, a Világgazdasági Fórum, és oldalágaik, mint a Soros-Alapítvány-ok és intézeteik hálózatai (lásd Peters 2000; Robinson/Harris 2000, magyar nyelven Drabik 2001, korábban Mills 1972). Az a párt vagy pártvezér, amely komolyabb mértékben veszélyeztetné hatalmi elképzeléseiket, a tömegmédiák és az e körül szervezett szellemi körök (egyetemi emberek, írók, színészek, jogászok, humoristák stb.) segítségével mint szélsőséges, rasszista, populista stb. kerül ábrázolásra, és a közvéleményben így hiteltelenné téve esélytelenné válik a parlamenti vagy más választásokon. Az eddigi tapasztalatok szerint ez rendszerint az adott politikai párt vagy annak megtámadott része marginalizálódásához vezet, és nem lesz esélye nagyobb parlamenti párttá váláshoz.

A differenciálódott politikai logika és a demokratikus politikai formák - pártok, érdekegyesületek és mozgalmak - mellett tehát ezekre a politikai szerveződésekre is figyelni kell a politológiai elemzésekben. Ennek egyik előkérdése, hogy milyen főbb csoportok, összefonódások és ellentétek vannak az európai-amerikai tőkés szerveződésekben belül, és miként alakultak ezek az elmúlt évszázadban. A tanulmány további részében ehhez most Kees van der Pijl elemzését foglaljuk össze (lásd Pijl 1984), és egy további tanulmányban ezt majd Henry Coston nagy művének elemzéseivel a nemzetközi bankárcsaládok elmúlt háromszáz éves fejlődéséről, illetve Caroll Quigley-nek az angol-amerikai banktőkés csoportok politikai tevékenységéről szóló elemzésével szeretnénk ütköztetni (lásd Coston 1989; Quigley 1966).

II. Kees van der Pijl és a transzatlanti uralkodó csoportok

A neogramsciánus politikatudós 1984-ben dolgozta fel egy részletes monográfiában az 19. századi angol világuralom átalakulásának folyamatát és az amerikai világuralmi dominancia létrejöttét az első világháború utáni évektől egészen az 1970-es évek végéig. Nézzük meg, hogy az ő elemzésében milyen főbb összefonódások és

szembenállások rajzolódnak ki az európai-amerikai tőkevilág szerveződésében.

Az angol tőke erőteljes belefutását az amerikai iparfejlesztésbe a nagy vasútépítések már az 1860-as évek végétől létrehozták. Ez óriási piacot jelentett az angol acélipar számára, és ezen túl is nagy profittal járó tőkebefektetéseket tett lehetővé a gyarmatbirodalomból felhalmozott angol tőke hasznosítására. Ennek szervezését eleinte a londoni Barings-bankház vezette, de az 1880-as évektől a new yorki J. P. Morgan vette át. Az ő felfutása 1871-től kezdődött, amikor apjától, egy Londonban székelő amerikai befektető társaság társtulajdonosától átvette tulajdonrészét, és a Drexler-család vagyonának kezelőjeként amerikai kormánykötvények elhelyezését kezdte koordinálni Európában. Korábban ez a frankfurti bankárcsoportok és képviselőjük Jay Cooke kezében volt, de az utóbbi bankcsődje után a szabaddá vált területre sikeresen tudott betörni J. P. Morgan. Ezután átvette a New York-ban épülő központi vasút egyik vezetői helyét, és ennek részvényeit sikeresen tudta az angol befektetőknek eladni. Ezzel az amerikai államkötvények és a vasúti részvények európai forgalmazása terén közel monopolhelyzetbe került, és az ekkor felfutó vasútépítésekhez szükséges tőkemozgások fő szervezőjévé vált a new yorki bankháza, és ennek londoni testvérszervezete. Ezzel a tevékenységével és ennek további kiterjesztésével 1913-ra már az USA nem hivatalos központi bankja lett, és az ekkor létrehozott Federal Reserve System (Fed) tulajdonképpen ezt a státust vette el tőle, vagy pontosabban: mivel a Fed is a legnagyobb amerikai magánbankok tulajdonában volt, kellett megosztotnia J. P. Morgan-nak más bankházakkal az amerikai pénzügyrendszer kezelésében. Az ugyanebben az évben meghalt J. P. Morgan utódja az ifjabb J. P. Morgan, és a bankházban résztulajdonos Charles Lamont lett, akik az első világháború alatt az fő sürgetők voltak az amerikai beavatkozásnak az angolok oldalán, és egyben az angolok felé - majd a világháború után a többi nagy kontinentális ország felé - a Morgan-bankház volt az egyik legnagyobb háborús hitelnyújtó, mindezt persze kormánygaranciával.

A Morgan-bankházzal és a körülötte csoportosuló más bankokkal az amerikai banktőke angol irányzata szerveződött meg, míg a németek irányában a Kuhn and Loeb-bankház volt a központi szervező. Ennek tulajdonosai a német-zsidó bankárcsaládok, a Warburgok és a velük összefonódott Jacob Schiff bankárcsalád voltak, akiknek a tulajdonukban az egyik legnagyobb német bank, a Warburg-bank volt Hamburgban, és a frankfurti bankárcsoporthoz összefonódva alkottak egy nagy pénzügyi hálózatot. De a német zsidó bankárcsoporthoz túl is behatolt az Egyesült Államokba a német banktőke illetve az általa szervezett nagyvállalatok, és jellemző a gazdasági küzdelmekre, hogy a Morgan-Bankház 1892-ben azért alapította a General Electric Company-t, hogy a Henry Villard-ot, a Deutsche Bank és a Siemens amerikai képviselőjének pozícióit megingassák a felfutó villamosági iparágban. (A Deutsche Bank - az utóbbi évszázadban folyamatosan a legnagyobb német bank, amely független tudott maradni a harcok ellenére az amerikai és az angol banktőkétől

- eredetileg a romániai olajkitermelések és további olajüzletek révén halmozta fel tőkéjét az 1800 évek közepétől).

A Morgan-bankház angol és a Kuhn and Loeb-bankház német irányultságú pénzügyi-vállalkozói köreinek szembenállását és erőpozícióikat módosította, hogy az 1900-as évek elején a Rockefeller-csoport, amely az amerikai olajfeltárások és kitermelések központi vállalati birodalmának tulajdonosaként kevésbé a banktőkében, mint inkább a termelőtőke működtetésében volt jó ideig otthon, egy idő után a bankszektorba is beszállt, és a Chase Manhattan Bank megszerzésével - amely korábban a a Kuhn and Loeb ellenőrzésében volt - egyik központi bankházzá is vált. Eközben a Kuhn and Loeb csoporttal összefonódva a Rockefeller-csoport az egyik legsikeresebb amerikai tőkés csoporttá vált. Ez az erőcsoport-megoszlás egy új mozzanatot vitt be a Morgan-csoport angol és a Warburg-család német irányultsága és szembenállása mellé. A Rockefeller-csoport vezetői ugyanis ezekkel az alapvetően pénztőke-háttérű és szemléletű csoportokkal szemben a termelőtőke irányításával szocializálódtak, és így, míg a bankárszemléletben mindig a szabad tőkemozgás, liberalizálás és az állam visszaszorítása a központi követelés, addig a termelőtőke szemléletében a termeléshez szükséges stabilitás és kiszámítható keretek garantálására a nagyobb állami szerepvállalást és a szabadpiaci keretek korlátozását emelik ki. Ez a szemlélet fontos volt az 1930-as évektől a New Deal-féle irányváltásban, mely a korábbi amerikai állami politika szabadpiac-pártisága és liberalizmusa helyett az állami szerepvállalást és a szabályozott társadalmi állapotokat részesítette előnyben. Ezzel együtt a Rockefeller-csoport középpontba nyomulása a korábbi, tisztábban a banktőkés csoportok uralta amerikai külpolitika angol irányultságát is csökkentette egy időre.

Az angol banktőke azonban nemcsak az amerikaival fonódott össze, hanem már korábban a holland pénzügyi csoportokkal is, és a holland banktőke nagymértékben részt vett a 19. századi amerikai iparfejlesztésekben és tőkebefektetésekben is. A nagy gyarmati háttérrel és innen hatalmas forrásokkal rendelkező holland pénzügyi csoportok már az angol gyarmatok forrásainak kiaknázásába is közösen szálltak be az angol csoportokkal, és ha az angol bankárkörök dominanciája mellett is, de ez a közös kiaknázás egészen az 1900-as évek közepéig tartott. Amszterdam volt a tőkekörforgás központja Anglia és India között, és később az angol-amerikai tőkekörforgásban is részt vett a London City mellett. Jellemző módon a holland banktőke egyáltalán nem vett részt a hazai holland iparfejlesztésben, és a sokkal nagyobb haszonnal járó gyarmati kereskedelemben vállalt szerepet, és amint a holland dominancia helyét az angol világhatalom vette át, törés nélkül tudott együttműködni az angol kereskedelmi és bankárkörökkel, illetve ezekkel együtt hozott létre multinacionális vállalkozásokat (pl. Royal Dutch Shell, vagy később az Unilever).

A francia pénzügyi körök - eltérően az angol-holland bankárcsoportoktól - nem az amerikai és a tengerentúli gyarmatok kiaknázása felé fordultak, hanem Európa keleti részén lévő lehetőségekre összpontosítottak. Oroszországba irányuló pénzügyi export

fő képviselői az 1870-es évektől a franciák és a belgák voltak. A franciáknál két nagy bankár-csoport versengett egymással, a Rothschild-ok a “Bank de Paris et de Pays-Bas” (rövidítve: Paribas) körül csoportosulva, és a protestáns pénzügyi csoportok a Bank del’Union parisienne (vagy rövidítve: BUP) középponti szerepével. Mind a kettőre jellemző volt, hogy szemben az angol-holland-amerikai bankárkörök tisztább bankárszemléletével az itteni körök jobban belemerültek a termelőtőke működtetésébe, és erősebben az állami szerepvállalás mellett és ennek szabályozását vállalva, támogatását sürgetve működtek. Épp ezért a kockázatos beruházásokban vagy a távolabbi területek bizonytalan feltételei mellett nem vállalkoztak befektetésekre, innen van a biztosabb európai terepen mozgáshoz kötöttségük is. Ám így a nagy haszonnal járó fejlesztéseket és gyarmati kiaknázásokat az angol-holland pénzügyi körök gyűjtötték be, és a 20. században létrejövő dominanciájukhoz a francia tőkés csoportokkal szemben ez is hozzájárult.

Az angol-amerikai-holland banktőkés csoportok összefonódásának megértéséhez ki kell térni egy koordináló szervezet létrejöttére is. A búr háború következményei és az ennek kapcsán kiélesedett angol ellentét Németországgal és Franciaországgal arra kényszerítette Angliát, hogy amerikai kölcsönhöz folyamodjon (eddig épp fordítva volt), és ennek kapcsán tudatossá vált az angol pénzügyi és politikai körökben Anglia sebezhetősége, illetve az európai nagyhatalmakhoz felnőtt Egyesült Államok ereje. Ebben a szellemi légkörben alapította meg Cecil Rhodes, a dél-afrikai érckészletek kiaknázásával dúsgazdaggá lett vállalkozó 1881-ben a “Round Table” szervezetét mint titkos társaságot, melynek célja az angol nyelvű világ - benne az Egyesült Államok - összefogása volt a brit világuralom fenntartására. Cecil Rhodes halála után a hatalmas örökségére támaszkodva Alfred Milner vitte tovább a társaság szervezését, és egy sor Round Table csoportot hoztak létre az USA-ban és az angol akkori gyarmatokon (lásd Eringer 1980). A központi gondolatuk az volt, hogy az angol világ domináns szerepéhez nem elég többé az angol birodalom és annak forrásai, hanem az Egyesült Államokkal összefogva a tágabb világban kell olyan szerveződések létrehozni, melyek biztosítják dominanciájukat. Ez volt az “atlanti gondolat” első megfogalmazása és értelme, melyből később az “atlanti unió”, a “transzatlanti katonai tömb” eszméje, vagy egy ideig az Európai Egyesült Államok létrehozásának eszméje is táplálkozott.

Az első világháború utáni békeszerződések kötésére a Round Table-csoportok angol és amerikai képviselőinek egész hálózata jelen volt a békeszerződések megfogalmazásánál, és az itteni delegátusaik hozták létre még Versailles-ben az Institute of International Affairs szervezetét, amely később mint ikerszervezet Londonban Royal Institute of International Affairs és New York-ban Council on International Relation néven folytatta tevékenységét. A delegátusok között a szervezet létrehozója közvetlenül Lionel Curtis, egykori angol dél-afrikai tisztviselő volt, aki a Round Table csoportok sokaságát hozta létre korábban az angol domíniumokon és az USA-ban. (Közvetlen finanszírozójuk a Rhodes-vagyon mellett az Astor-család és Abe Bailey volt, és az Astor-család birtoka Cliveden-ban vált a Round Table hálózat legfelső vezetőinek találkozó helyévé.) J. P. Morgan és az ifjabb

Morgan, illetve partnerük, Charles Lamont is aktív tagja volt a Rhodes-csoportoknak, és ezen keresztül az angol-amerikai bankárcörök összefonódásában így is vezető szerepet játszottak.

Érdemes kitérni az amerikai tőkés csoportokon belüli törésvonalakra, mert ezek fontos szerephez jutottak az első világháború utáni amerikai külpolitikai irányultság meghatározásában. A fő törésvonal itt, amely részben a demokrata és a republikánus szembenállások alapját is meghatározza, a New York központú, keleti parti banktőke által uralt csoportosulás és a nyugati parti konzervatív, termelő tőkét működtető csoportok között húzódik. Míg az amerikai banktőke mindig az USA külföldi irányultságát és az otthoni illetve a nemzetközi viszonyok liberalizálását támogatta, a konzervatív termelő tőkés csoportok az izolacionalizmust, a befelé fordulást és a fennálló állapotok garantálását várta el az amerikai kormányzattól. Ezt a kettéoszlást színezte a 20. század elején a déli mezőgazdasági tőkés csoportok beállítottsága, amely az északi államok ipari tőkés csoportok nyomásától és az ezek által rákényszerített egyenlőtlen cserétől a nemzetközi nyitás révén igyekezett szabadulni, és a déli államok szellemi légkörében ez egy sajátos internacionalizmust hozott létre, amely persze gyökeresen különbözött a banktőkés csoportok internacionalizmusától. A déli államok internacionalizmusának ebben a légkörében erősödött meg a nemzetközi élet olyan alakításának eszméje, amely a kialakult befolyási övezetek helyett a nemzeti önrendelkezést a világ minden népe számára hirdette, és amelynek Woodrow Wilson egyik képviselője volt. A nemzeti önrendelkezés másik oldala a világ befolyási övezetektől való kiszabadítása volt, amely előfeltétele volt az amerikai ipari expanciónak, melyet az amerikai déli tagállamok dohány és szövetexportja megkövetelt, de persze ez már nem szerepelt a gyújtóhangú szólásokban, mindenesetre így szublimált megfogalmazásban nagy hatást tett a világ minden részén. Wilson az USA első délről származott elnöke lett, és az első világháború után a Népszövetség eszméje, és a befolyási övezetekre osztott világ szabad és önrendelkező államok együttesévé átalakítása központi céljai közé tartozott. Ezzel a gondolattal egyben a befolyási övezetek helyett átfogó globális szervezet képét rajzolta fel, melyben - most eltekintve a megnemesített eszmei kifejezéstől - a közvetlen katonai dominancia helyett a gazdasági-piaci erőfölény révén lehet dominanciát kiharcolni, és a felfutó amerikai ipar óriási kapacitásai és fölénye minden európai hatalommal szemben a befolyási övezetekre felosztott világ ilyenfajta átalakítását követelte. A "minden nemzetnek szabad önrendelkezést!" és a "meg kell szüntetni a világ befolyási övezetekre osztottságát!" tézisei mögött az a reális amerikai gazdasági-hatalmi érdek állt, hogy "tegyétek szabaddá előttünk a világot!". A közvetlen gazdasági érdek és az ezt eltakaró, szublimált eszmei kifejezés kitűnő példája ez, de persze példa ez arra is, hogy a gazdasági érdek által ösztönzött fellépés olyan átfogó hatások tömegét is kiváltja, melyek egyáltalán nem voltak előre láthatók a szűk gazdasági érdek által motivált tőkés csoportok előtt. A déli tagállamok speciális kezdeti céljai - függetlenedés az északi tagállamok ipari monopóliumától és nemzetközi cserével erősíteni a pozíciójukat a belső tőkés küzdelmekben - így úttörő szerepet játszottak a későbbi amerikai világhatalom kereteinek kiépítésében. (Csak zárójelben kell hozzátenni, hogy a demokraták élesen kettébomló táborainak

léte az USA-ban a keleti parti banktőkés csoportok és az általuk szerveztett médiahatalom illetve az egyetemi szférában megszervezett balliberális szellemi körök kontra a déli államok demokratáinak csoportjai között, azóta is ebből a belső kettébomlásból táplálkozik, és ez az eredeti összetalálkozásuk az internacionalizmusban a 20. század elején, miközben élesen eltérő szocializációjú társadalmi csoportjaik léteznek összezárván, teszi érthetővé a demokraták belső küzdelmeit).

Az első világháború egyik fontos következménye volt a globális tőkés csoportok erőviszonyait illetően, hogy az orosz bolsevik hatalomátvétel következtében cári Oroszország fő finanszírozói, a francia és a belga banktőkés csoportok kihelyezett tőkéik nagy részét elvesztették, és ezzel legyengülésük után a francia-belga termelőtőkés csoportok nézőpontja erősödött meg az itteni állami politikákban. Ennek egyik megjelenése volt a német háborús jóvátételek kezelésének kérdése, melynél egy tágabb szemléletben gondolkodó és a világ banktőkéivel jobban összefonódott banktőkés szemlélet és a szűkebb francia-belga ipari tőke nézőpontja csapott össze. A pénzügyileg legyengült Franciaország tőkescsoportjai számára a német háborús jóvátétel és termelő gépezetük közvetlen leszerelése és megszerzése számított a felerősödés útjának, míg az amerikai és részben az angol banktőkés csoportok inkább a német ipar talpra állásában és a belső német állapotok konszolidálásában látták a követendő utat, és ezzel kombinálva igyekeztek a jóvátételek kérdését kezelni. A háború utáni atlanti barát német kormányzat Cuno miniszterelnök vezetése alatt a franciákkal szemben az amerikai és az angol segítségben bízott, de a Ruhr-vidék francia és belga megszállását nem tudták megakadályozni. Végül a pénzügyileg legyengült Franciaország és Belgium amerikai kölcsönökkel való behálózása tette lehetővé a francia megszállás befejezésének kikényszerítését, és 1924-től a német újjáépítés beindulását, melyben az amerikai banktőke óriási részt vállalt. Az amerikai banktőke francia behatolásának egy másik utóhatása volt, hogy a chicagói befektetési bank, a Blair-bankház francia leányvállalatot hozott létre Jean Monnet vezetésével, és rajta keresztül a bankház beszállt a lengyel állam pénzügyi szanálásába 1927-ben. Monnet mint az amerikai banktőke embere aztán a második világháborúban és az azt követő években kapott központi szerepet, amikor az angol-amerikai terveket az Európai Egyesült Államok létrehozására igyekeztek átültetni a gyakorlatba, és végül ennek fokozatos megvalósítására került sor Montnunió létrehozásával, melynek terve eredetileg Jean Monnet-től származott, de bizalmi embere, a francia külügyminiszteré lett Robert Schuman előterjesztésében vált ismertté. Első vezetője ennek mindenesetre Jean Monnet lett.

Az első világháború utáni német újjáépítés amerikai finanszírozásban - mivel a Morgan-bankház vonakodott ettől a német revansizmus feléledésétől tartva - a Dillon, Read and Co. beruházási bank játszott főszerepet, és a amerikai alelnök, Charles Dawes nevét viselő Dawes-terv keretében dollármilliárdokat adtak a német ipar újjáépítésére. Ebben szerepe volt Hjalmar Schlact-nak is a német részről, aki a

Morgan-bankház által már 1905-ben ellenőrzés alá vont Dresdner Bank egyik igazgatója volt, és 1924-re a Német Birodalmi Bank elnöke lett, majd később Hitler gazdasági minisztereként tevékenykedett. (Ekkor már szakított a Morgan bankházzal, mint ahogy a hamburgi Warburg-bankház - amely a new yorki Warburgokkal karöltve szintén központi szerepet vállalt a német gazdaság ekkori felfuttatásában és egy ideig Hitler segítségével is - szintén új név alatt működött tovább az új rendszer zsidóellenességének felerősödése miatt) Mindenesetre a Dillon-bankház az 1920-as években állandóan fő konkurens volt a Morgan-bankház körül csoportosuló domináns keleti parti bankárcsoportoknak az amerikai belső ügyekben is, és e bankház emberei a második világháború után is fontos szerepet játszott a németek segítségével akkor, amikor a Morgan-ék liberális bankárkörei fenntartással voltak ebben az irányban.

Az amerikai tőkés csoportok erőviszonyaiban és az egyes csoportok által követett politikában az 1920-as évektől egy lassú változás állt be. Ennek része volt az olajszektorban naggyá nőtt Rockefeller-csoport megjelenése a bankszektorban. Az olajiparban a konkurens európai vetélytársakkal övezve mindig is állami segítségre szoruló Rockefellererek egy hajlamot szocializáltak az állami szerepvállalás felé, és ezt erősítették az amerikai belpolitikai szellemi légkörben. A Kuhn and Loeb-bankháztól megszerezték a Chase National Bank-ot az 1920-as években, és ennek élére a John D. Rockefeller sógora, Winthrop Aldrich került, aki ezen túl a Rockefeller-csoport politikai életben való képviselőjét is sokszor ellátta ezekben az években. A Kuhn and Loeb bankházzal, amely a német-zsidó bankárcsaláddal, a Warburgokkal volt összefonódva és jórészt ez a család volt a bankház főtulajdonosa, a Rockefellererek egyben a németirányultságot is átvették, illetve az angol érdekekkel szembeni beállítottságot. Így befolyásuk növekedésével az amerikai politikai életre a transzatlanti tőkekörforgás angol-amerikai tengelye részben módosult, és a német irányultság is bejött e mellé. Egy következő mozzanat, amit behoztak a tőkés szellemi légkörbe, a munkásokkal való szabályozott viszonyok kialakításának hangsúlyozása volt. Ez a vonás a termelőtőke képviselőinél már korábban megjelent, és fő megformálója Henry Ford, az autógyáros volt, de a Rockefellererek általi felkarolásával még inkább háttérre került ez az amerikai kormányzat politikájában. A stabil termelési feltételekhez ugyanis a munkásság nyugodt életfeltételei, és a magasabb béreik révén a vásárló erő növekedése is hozzá taroznak, és Keynes előtt a gyakorlatban Henry Ford ezt már évekkel hamarabb felismerte. (Ennek másik oldala volt, hogy a banktőke rövid távú profitmotivumainak és az ebből következő destruktív vonások hangsúlyozása miatt és a velük való, (termelő)tőkésként vívott küzdelmek folyamán Ford szinte keresztesháborút indított a nagy banktőkés családok ellen, és ennek menetében jött létre a híres könyv, "A nemzetközi zsidó", melyet Ford támogatásával kutatók és újságírók írtak és jelent meg sorozatként a Ford-gyár által támogatott napilapban, de könyv-alakban megjelenve Ford nevét viselte, és így vált ismertté számtalan fordításban az 1920-as évektől.) Az 1929-32 közötti nagy gazdasági válság következményei az így már kiérlelt állami beavatkozásokon alapuló gazdaságszabályozási politikát segítettek hivatalos kormánypolitikává válni Rooseveltnél elnökségével. A válság egyrészt meggyengítette a banktőkét, és ennek

szembenállását az állami szabályozással leküzdhetővé tette, másrészt a szűklátókörű ipari tőke vonakodását a szakszervezeti jogok intézményesítésétől is legyengítette a válsággal felidézett végső összeroppanás rémképe. A Roosevelttel által megvalósított New Deal-program a szabályozott gazdaság, a bérszabályozás, a termelés szabályozásának bizonyos elemeivel, de másrészt egy kormányzati exporttámogatással az amerikai ipar expanziójának segítségével a banktőke kozmopolita igényeit éppúgy bevette a kompromisszumba, mint az ipari tőke és a szakszervezeti munkásság követeléseinek egy részét is. Kees van der Pijl ezt nevezi a "korporatív-liberalizmus" kompromisszumának, amely a második világháború után a nyugat-európai országokban is megvalósításra került, noha itt az állami szerepvállalás amúgy is mindig is nagyobb volt, mint az Egyesült Államokban. Mivel ezt a kompromisszumot a demokraták érték el Roosevelttel elnöksége alatt, és a szakszervezeti munkásság megbékítését, a szociális-jóléti juttatások beemelésével ez a párt valósította meg, a republikánusok jobban szemben állva maradtak ezzel, és az ipari-mezőgazdasági tőkének azokat a csoportjait tartották meg támogatóként, melyek a szociális támogatások állami rendszerét és ehhez az adók elvonását a tőkéktől ellenezték. Másik oldalról a banktőke egy része idegengedett ettől az állami beavatkozástól és ennek szabályozásától, így mikor a második világháború után republikánus elnökség következett, a törekény kompromisszum a ipari tőke állami beavatkozás-szükséglete és a kozmopolita banktőkés csoportok között megszűnt, a szembenállás ismét fellángolt, és ez egy időre csökkentette korporatív liberalizmus elemeinek megvalósulását a kormányzati politikában. Itt kell jelezni, hogy a New Deal-lal induló állami beavatkozás és a jóléti-szociális feladatokban állami szerepvállalás a nagytőke erősebb megadóztatását is maga után vonta a tőke működtetésének szabályozása mellett, és ez a banktőkés csoportokon belül egy kettébomlást hozott létre. Így, míg a demokraták mellett az állami szociális háló híve maradt egy részük - ez szerzett erősebb pozíciókat a médiaszektorban és a szellemi szektorokban az 1900-as évek első felében - addig másik részük szembekerült a demokratákkal és a republikánusok egyik erős csoportjává vált.

Az 1937-től, az első New Deal évek eltelté után az amerikai banktőke részleges háttérbe tolása - amely az 1929-ben kirobbanó válságban való negatív szerepük miatt is létrejött - kezdett megszűnni, és a felfutó amerikai termelési gépezet exportszükségletei nyomása alatt az aktív nemzetközi szerepvállalás ismét az amerikai külpolitika középponti elemévé lépett elő. Ezt fokozta a német nemzetiszocialisták növekvő ellenségeskedése a nemzetközi banktőkével szemben, otthoni német körülmények között az ez irányú kapcsolatok leépítése, és az angolokkal szembeni háborús készülődésük felerősödése. Ezzel a kifelé fordulással az amerikai konzervatív termelőtőkés csoportok és az internacionalista bankárcsoportok között egy kompromisszum jött létre, és ez a New Deal állami beavatkozásával eredetileg szembenálló bankárcsoportok embereit szerepvállalásra ösztönözte az amerikai kormányzat intézményeiben. A nemzetiszocialista Németországgal szembekerült USA-kormányzata ugyanakkor az egyes hazai tőkés csoportokban meglévő németbarátságot visszanyomta, és a hagyományos angol irányultságú bankár és velük összefonódott termelőtőkés csoportok hangvétele vált

dominánsá. Ebben a légkörben erősödött meg a szorosabb amerikai-angol közösség szervezeti megvalósításának sürgetése, és ennek tervezése. Az 1900-as évek elején már elkezdődött Round Table-hálózat szervezés ekkora már sűrű hálózatot hozott létre, és a bankár illetve más tőkés csoportok képviselői mellett egyetemi emberek, kormányzati főtisztviselők, politikusok alkottak különböző bizottságokat az angol és amerikai közösség szervezeti megteremtésének segítésére. A Round Table-hálózat mellett, a főként ennek emberei által megalakított CFR (Council on Foreign Relations) new yorki és londoni testvérszervezetének képviselői egy sor összehangolt bizottságot hoztak létre a két államban ennek segítésére.

Az USA-ban a Morgan-bankház körüli emberek voltak ebben sokszor központi alakok, így Charles Lamont, aki az amerikai Round Table-hálózat egyik fő embere volt, vett részt ebben, és megalakították a Committee for Peace-t, amit később Commission for Study the Organization of the Peace névre kereszteltek át, és amely már a háború utáni nemzetközi helyzetet és ebben az amerikai-angol közös szerepvállalást igyekezett megtervezni. Ebben tagok voltak James T. Shotwell, a Columbia Egyetem professzora, a CFR egyik alapítója, Hugh Moore, az egyik közéleti szerepet vállaló ipari nagytőkés, és William Allen White, egy nagy kansasi lapkiadó tulajdonos, aki körül egy egész nemzetközi irányultságú szellemi és tőkés csoport szerveződött. De közéjük tartozott a szintén Morgan-embernek számító Wendell Willkie, aki később republikánus elnökjelölt volt, és egy sor nagyvállalkozó, így Henry I. Harriman, Archibald és Thomas Watson az IBM-től (akik egyben a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara nagytőkés csoportosulásának egyik mozgatói voltak) ugyanígy Frank Knox, aki 1936-ban republikánus alelnökjelölt volt és Henry Stimson, a korábbi külügyminiszter és az üzleti világ jogásza.

A British Round Table Society képviselője ebben a csoportosulásban Clarence Streit volt. Streit eredetileg amerikai volt, de miután önkéntesként részt vett az első világháborúban ezután Párizsban maradt mint az amerikai titkosszolgálatok egyik megbízottja az Amerikai Békekötési Bizottságban, később mint Rhodes-ösztöndíjas Londonban tevékenykedett, egy ideig a Népszövetség mellett a New York Times tudósítója volt, és az angolok illetve amerikaiak unióra lépésének egyik első propagálója lett. Ezzel a beállítottsággal küldte vissza az angol Round Table társaság az USA-ba az 1930-as évek elején. Itt az angolbarát bankárcsoportokkal és szellemi embereikkel összefogva lobbizott az angol és az amerikai állami unió megteremtéséért. A külföldi szerepvállalás felé nyitottabbá vált Roosevelt-kormányzat műhelyeiben intenzív munka folyt a háború utáni amerikai szerepvállalást és dominanciát biztosító nemzetközi szervezetrendszer megteremtésének elméleti megtervezésére, és ebbe kapcsolódott be Streit. 1938-ban publikálta az "Union Now" című könyvét, majd miután a német nemzeti szocialisták legyűrték Nyugat-Európa nagy részét, "Union Now with Britain" című könyvében pontosította elképzeléseit. Az angol-irányultságú banktőkés csoportok által ellenőrzött sajtóban pozitív fogadást biztosítottak Streit elképzeléseinek, és ezek

hozzájárultak az amerikai nemzetközi tervezések súlypontjaihoz. Az átfogóbb nemzetközi szervezetek mint pl. a későbbi ENSZ tervezésénél sokáig úgy képzelték, hogy ennek magja az amerikai-angol szoros szereveződés lenne, és ez a szerveződés terjedne át amerikai dominancia mellett az ennél átfogóbb nemzetközi szervezetekre. Ennek egy másik propagálója George Catlin volt, aki Wendell Wilkie republikánus elnökjelölt 1940-as kampányának külpolitikai tanácsadója volt, és az amerikai-angol szorosabb unióban való egyesülést tette a kampány külpolitikai terveinek középpontjába. Az angolok "újbirodalmi" törekvésével szemben azonban az amerikai részről jobban átitatta az atlanti unió és az ennél szélesebb nemzetközi szervezetek tervezését a wilsoni univerzális demokrácia gondolata, és miközben az angolok - élükön a kormányrúdhhoz került Winston Churchill-lel - a régi angol birodalom új alakját kívánták megtartani, és valamiképpen új angol világhozzá tartozó szerettek volna ezzel biztosítani, az amerikai angolbarát csoportok nagy része egy lazább szerveződést és ezen belül az amerikai dominanciát tartotta e tervekkel szem előtt, mindezt az univerzális demokrácia és emberi jogok mezébe öltöztetett kerettel. Ezen a kereten belül jelentették meg 1942-ben a későbbi ENSZ megszervezésének a tervét és az Egyesült Nemzetek Deklarációját, amely a háború utáni nemzetközi együttműködés alapelveit összefoglaló korábbi "Atlanti Karta" elveit ismételte meg, a régebbi wilsoni törekvéseknek megfelelő tartalommal.

Fontos változás volt még, hogy a korábban német irányultságú Rockefeller-csoport és a velük együttműködő Dulles-fivérek közeledtek ezekben az években az angolokkal összefonódott banktőkés csoportok felé, és ezzel a mérvadó amerikai tőkés csoportok egysége létrejött 1940-re. Igaz, hogy ennek azt az árat szabták, hogy a Rockefeller-csoport központi vállalata, a Standard Oil dél-amerikai olaj bázisait Venezuelában az angolok érintetlenül hagyják, és más dél-amerikai angol bázisokat Chilében és Argentínában adják át az angolok a nekik nyújtott amerikai háborús segítség fejében.

Az angolok térfelén ekkor a kontinentális - és vele a német - termelőtőke felé nyitottabb és az állami beavatkozás iránt pozitívabban viszonyuló angol tőkés csoportokon belüli részek (korábbi vezéralakjuk Joseph Chamberlain) visszaszorultak, és a tengeri-kereskedelmi irányultságú, liberális banktőkés csoportok rivális nélkül uralták az angol politikát Churchill kormányzása alatt. A háborús tennivalók mellett a háború utáni nemzetközi helyzet tervezésére ezekhez a csoportokhoz jöttek a németek által megszállt Hollandiából, Belgiumból és más kontinentális országból az ide menekült politikus-csoportok, emigráns kormányokat alakítva. Két emigráns lengyel politikus, Sikorski tábornok és tanácsadója Joseph Retinger alakított egy szervezetet a kontinentális országok londoni emigráns kormányai külügyminisztereinek összefogására, a "Permanent Bureau of Continental Foreign Ministers"-t, melyben rendszeresen találkoztak a háború utáni európai helyzet és tennivalók megbeszélésére a politikusok, üzletemberek, melyeken különösen aktívak voltak a belga és a holland emigráns kormányok tagjai és háttérembereik. E találkozásból nőtt ki a Benelux-terv Belgium, Hollandia és Luxemburg vámuniójára, melyet meg is kötöttek a londoni emigráns kormányok, és Belgium felszabadításának másnapján nyilvánosságra is hozták. E mellett egy még

átfogóbb európai szerveződés tervezésére is sor került, amely gazdasági téren célzott meg összefogást a nemzetállamok felett. Ennek neve "European League for Economic Cooperation" (ELEC) lett, és főtitkárrá Joseph Retinger-t választották. Tagjai között volt többek között Paul van Zeeland, a belga emigráns kormány minisztere, későbbi miniszterelnök, P. A. Kerstens a holland emigráns kormány gazdasági minisztere, és általában a banktőkés csoportokhoz közelálló liberális szemléletű tagokból állt. A későbbi európai egységesülésben fontos szerepet játszó Montánunió, az Európai Tanács, majd az Európai Gazdasági Közösség létrehozásában szerepet játszó politikusok nagyrészt ebből a körből kerültek ki, kiegészülve a francia banktőkés csoportok amerika-barát tagjaival. Egy másik nemzetközi szerveződést a második világháborús Londonban a holland királynő tanácsadója, Bernhard herceg által szervezett találkozók sorozata jelentette, melyeken angol és amerikai politikusok és üzletemberek egyeztették a tennivalókat nemcsak a háború idejére, hanem az azt követő nemzetközi helyzetet illetően is. (A herceg később a leghatásosabb globális politikai szerveződés, a Bilderberger Csoport szervezője és vezetője lett, melyben a domináns erőt a nemzetközi bankárcsoportok képviselői és szellemi emberei adták.)

Churchill maga az angol világuralmi dominancia megtartását tartotta szem előtt, és ebből a szempontból alakította ki álláspontját az atlanti unióval és az átfogóbb európai szerveződési tervekkel kapcsolatban. Mivel az amerikaiak univerzalista álláspontját, benne az angol világbirodalom felosztásának sürgetését nem tudta elfogadni, egy európai szövetségi államon belül vélte megoldhatónak fenntartani az angol dominanciának legalább egy részét. Ezért például 1943-ban Washington-ban Coudenhove-Calergi szövetségi Európa tervét javasolta az amerikaiaknak, és más regionális uniókkal együtt vélte megvalósítani egy egységes világszervezeti bázisát.

A németek által legyűrt Franciaországban két irányban érdemes vizsgálni, ha a háború utáni európai és globális szervezések összefüggéseit akarjuk megérteni. Az egyik irányt a a Vichy-rendszer és a táborokra bomlott tőkés csoportok viszonya jelenti, másikat az amerikai szövetségkötési kísérletek az egyes csoportok embereivel. A francia tőkés csoport táborok alapvetően két felé oszlottak már az 1800-as évek elejétől, egyrészt a protestáns bankárcsoportok, másrészt a Rothschild-család párizsi szárnya körül kialakult csoportok adták a fő szembenállást. A protestáns csoportokon belül egy további bomlást jelentett a Worms-család körül csoportosuló protestáns banktőke tábora, és a Lille-Lyon tengelynek nevezett termelőtőkés csoportok elkülönülése. E csoportokat még az is elválasztotta, hogy míg a Worms-család banktőkéje inkább a francia indokínai és észak-afrikai gyarmatok kiaknázásában építette ki kapcsolatrendszerét, és ebből kifolyólag tengeri kereskedelmi és liberálisabb személetet képviseltek, addig a Lille-Lyon tengely termelőtőkés csoportjai inkább a hazai francia iparban és termelésben voltak a fő hadállásai, és az állami szerepvállalás és társadalomszervezés szemléletét képviselték. A Vichy-rendszer alatt e három tőkés csoport-tábor eltérően kapcsolódott be, illetve maradt távol e kormányzat intézményeitől. A hazai és a nemzetközi zsidó

bankházakkal a legellenségesebb német nemzeti szocialisták franciák feletti katonai győzelme evidens módon nem engedte meg a Rothschild-csoport szerepvállalását a Vichy-rendszerben, de két protestáns háttérű tőkés csoport részt vállalt ebben. Először a Lille-Lyon tengely csoportjának képviselői a Laval-kormányban kerültek előtérbe, akik pozitív viszonyulása az erős állami szerepvállaláshoz és az államilag szervezett társadalomhoz amúgy is közel állt a német nemzeti szocialisták társadalomszervezési modelljéhez. Alig néhány hónapos kormányzás után azonban megbukott ez a kormány, és az ezt követő, a Darlan admirális vezette kormány szinte teljes mértékben a Worms-bankárcsoport embereiből állt. Ezután ismét Laval vette át a kormányrudat, kisöpörve a Worms-bankház embereit majd egy néhány hónap kormányzásuk után, 1941 végére a németek jórészt felszámolták az addig félig meghagyott francia szuverenitást a Vichy-rendszerben.

A másik vizsgálódási irányt az amerikaiak Vichy-rendszerhez való viszonya és az ehhez alternatívát jelentő francia vezető politikus kiválasztása adja. Az háború után, a győztesek felelősségre vonási törekvései idején ugyan egy leegyszerűsített kép került széleskörű publikálásra a nyugati közvélemény előtt a Vichy-rendszer és a győztes amerikai-angol hatalmak viszonyát illetően, ám dokumentumok alapján megvizsgálva ezt sokkal árnyaltabb kép bontakozik ki. Az amerikaiakat leginkább az foglalkoztatta a németek franciák felett aratott győzelme és a Vichy-rendszer megalakítása után közvetlenül, hogy a szuverenitását részben megtartó Franciaország ne hagyja átadja hadiflottáját a németeknek, mert ez a legerősebb érintette volna a transzatlanti tengeri útvonalak biztonságát, és minden mást ennek megakadályozására rendelték alá. Ebből adódott, hogy óvtak a túl radikális ellenállási tevékenységtől a francia hadiflottát érintően, mert ez a németeket az erőszakos flottaátvitelre ösztönözte volna. Ezért, amikor de Gaulle, az ellenálló csapatai élén egy sikertelen támadást szervezett meg az észak-afrikai Dakarban 1940 szeptemberében a flotta megszerzésére, Roosevelt elnök a legélesebben elítélte az akciót, mint felelőtlen tettet, és ez arra ösztönözte, hogy vele szemben más ellenállási vezért próbáljon keresni a háború további éveiben. De Gaulle-t az angolok támogatták, otthoni tőkés csoportok szintjén pedig a Rothschild-csoport. Guy de Rothschild Londonba is követte a tábornokot, és a háború után, amikor De Gaulle Párizs katonai kormányzója lett, adjutánsa volt. De később is a gaulleista párt gazdasági háttérét és háttérembereit főként a Rothschild-csoport adta, és például Georges Pompidou, a bankház korábbi igazgatója, Guy de Rothschild bizalmi embere később de Gaulle miniszterelnöke, majd utóda lett az államfői poszton. Ugyanígy Rene Fillon a Rothschild-bank másik igazgatója a gaulleista párt kincstárnokaként tevékenykedett.

Az amerikaiak azonban nehezen fogadták el de Gaulle-t, és csak 1943-ban, miután különböző okokból kihullottak más jelöltjeik, és már az egész francia ellenállás őt tekintette emigrációban lévő vezérének, fogadták el vonakodva. Eleinte a Vichy-rendszer kormányán belül igyekeztek embert találni, később Maxime Weygand-ot nézték ki, aki ismert katonai vezető volt, és alkalmasnak tűnt mind a Vichy-rendszer első embere, Pétain marshall utódjának, mind de Gaulle alternatívájaként az ellenállási vezér szerepére. Az amerikai titkosszolgálat ezután Herriot liberális

politikust próbálta egy ellenállási központ vezetőjévé segíteni. Mindez azon bukott meg, hogy a Jean Moulin vezette francia ellenállási mozgalom a francia anyaországban egyértelműen csak de Gaulle-t fogadta el vezéréként. Még megpróbálkoztak az amerikaiak az észak-afrikai francia gyarmatokon levő Giraud tábornok vezetésével egy ellenállási központot felépíteni de Gaulle-lal szemben, de egy belső amerikai tőkés csoport-szembenállás végül is ezt megghiúsította. Ugyanis az Egyesült Államokban élő francia Jean Monnet-t küldték el Észak-Afrikába helyzetfelmérésre az ottani ellenállás lehetőségeket illetően, és a Rothschild-bankházzal összefonódott körökhöz tartozó Monnet mint az amerikai elnök megbízottja de Gaulle mellé állt, és ezzel legitimálta őt a hatalmi vetélkedésben, mint az amerikai elnök támogatottját, aminek a valóságban az ellenkezője volt igaz. Mindesetre ezután már nem kerestek alternatívát az amerikaiak de Gaulle-lal szemben, ám ez az évekig tartó mellőzés hozzájárult ahhoz, hogy a háború után az amerikaiak legelkeseredettebb ellenfelévé vált de Gaulle és környezete.

A németeknél Hitler uralma alatt szintén nem volt olyan teljes elhallgattatás, mint ahogy a képet később a közvélemény előtt kialakították. Hjalmar Schlacht mellett a korábbi liberális és kereskedelmi illetve banktőke-közeli politikusként túlélő maradt Carl Goerdeler, aki a Papen-kormányban gazdasági miniszter volt, és ekkor a feljövőben lévő Hitler-mozgalommal a tárgyalás útján való kiegyezést támogatta. Hitler hatalomra jutása után még 1937-ig Drezda polgármestere volt, és ennek nemzetközi kereskedelmi központ-jellegét kihasználva a 30-as években állandó utakon volt Európa-szerte, a Krupp-csoport által finanszírozva. Jó kapcsolatokat épített ki a svéd Wallenberg-ekkel, akik a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara fő európai szervezői közé tartoztak, de a belga királlyal is folytatott üzleti tárgyalásokat a belga gyarmat, Kongó kiaknázásában való esetleges együttműködés tárgyában. Járt az USA-ban is ekkor, és az egész felső hatalmi struktúra képviselőivel tárgyalt itt. Otthon kritikai írásokat tett közzé a véleménye szerint túlzottan államosított gazdaságot illetően, de lassanként visszaszorult, lemondott a polgármesteri posztjáról is tiltakozásképpen. Végül 1944-ben a Hitler ellenes merénylet kapcsán halálra ítélték és kivégezték. (Ekkor Schlacht-ot is egy időre bebörtönözték.) Az amerikaiak Goerdeler szerepét azért támogatták, mert ő nem kompromittálódott annyira a nemzeti szocialistákkal való együttműködésben mint Schlacht, és a köréhez tartozókat később a háború után bevonták a hatalom számukra megfelelő újjáépítésébe

Olaszországban sikerült az, ami a németeknél később nem, és Badoglio marsall az olasz király asszisztálásával államcsínnyel zúzta szét Mussolini hatalmi háttérét. Az amerikaiak ezért vele tárgyaltak a háború utáni helyzet kapcsán, ám a kommunisták által vezetett olasz ellenállás nem fogadta el őt a Róma felszabadítás utáni kormányalakítási tárgyalásokon, és a jobboldali szociáldemokrata Bonomi alakíthatott kormányt. Fontos szempont volt az amerikaiak és az észak-olasz tőkés csoportok képviselői számára ekkor, hogy nehogy az jugoszláv partizán hadsereg és a szovjet csapatok vonuljanak be az észak-olasz részekre, és még a német erőkkel is folytattak titkos tárgyalásokat ennek érdekében.

A háború után a nyugat-európai országok újjáépítésére kialakított Marshall-terv több célt is szolgált, és ezekre szabták a terv végrehajtása során nyújtott segélyeket. (Ennek során ugyanazt a technikát alkalmazták, mint a későbbi Európai Unió strukturális támogatási pénzei esetében, vagyis egy részét az otthoni forrásokból kellett adni, és így nemcsak a megvalósított létesítményeket tudták meghatározni a terv révén az amerikaiak, hanem ezekben az államokban a hazai források elköltését is a saját képükre tudták formálni.) Tehát a legfontosabb cél az volt, hogy az addigi nemzetállami kereteken belüli termelési struktúra helyett a Henry Ford által kialakított amerikai fordizmus modelljének megfelelő nagy szériás termékek gyártására alkalmas vállalkozásokat és létesítményeket alakítsanak ki. A fordizmus lényege volt, hogy a nagyszériák révén alacsony ár és még magasabb bér is lehetségessé vált, és ennek révén radikálisan bővíteni lehetett a termékek piacát, mivel így a munkások is meg tudták venni a termékeket, szemben a korábbi európai autóttermelés költségei ezt kizárták, és csak kis vevőkör a vagyonos rétegekből állt rendelkezésre piacként. A magasabb jólét és a fogyasztás pedig ellenállóbbá teszi a felforgató ideológiákkal és akciótervekkel szemben a munkásság tömegeit. Ebben a szellemben készült Truman elnök számítása ez idő tájt, amely úgy szólt, hogy ha Ázsiában és Afrikában két százalékkal lehetne növelni az életszínvonalat, akkor az amerikai, az angol és a francia ipar egész évszázadon keresztül teljes kapacitással tudna termelni a megnövekedett szükséglet kielégítésére keletkezett piacra.

Egy következő tennivaló volt az átpolitizált munkásszakszervezetek depolitizálása és gazdasági szempontú harcokra szűkítése. Erre kormányzati segítséggel az amerikai AFL szakszervezet szervezőmunkája szolgált, például a francia kommunista szakszervezeti csoportokkal szemben az antikommunista "Force ouvriere" segítségével és más leszakításokkal a többi országban is.

Egyik alprogram a Marshall-terven belül a "Technical Assistance and Productivity"-program volt, és ezen keresztül a váltott műszakokban való termelés folyamatos munkájának bevezetését, a korábbi átfogóbb munkák specializált szétbontását és egy sor más taylori munkaszervezést exportáltak a nyugat-európai országokba. Ehhez egységes piac kellett, így a "Szén- és Acélközösség" e termékek vonatkozásában ezt a közös piacot hozta létre, és ezt folytatta később a Közös Piac 1957-től átfogóbban.

Ezzel a termelési szerkezetváltozással kihúzták a talajt például a junker-ipari réteg német keretekben termelése alól, és általában a bezárkózott és ott az állam révén stabilizálódott, így ennek keretében ellenállni képes nemzeti tőkés csoportok lába alól. Vagyis a Marshall-terv nem egyszerűen újjáépítette a háború utáni nyugat-európai országokat, hanem széles piacra termelő és nagyszériás termelési egységek kiépítésének ösztönzésével (csak erre adtak pénzt a terv keretében) csendben szétzúzták az addigi tőkés csoport viszonyokat, és annak alapul fekvő termelési és tulajdonosi szerkezetet. Ez általában a helyi termelőtőkés csoportok lehanyatlásával

és a kereskedelmi-banktőkés csoportok előtérbe kerülésével járt. E mellett igyekeztek a megszállt országokat abba az irányokba terelni, illetve a Marshall-terv keretein belüli pénzeket úgy adagolni, hogy azt a terveikkel szembeni állami ellenállás leépítésével kötötték össze. Például igyekeztek mindenhol leépíteni a külföldi (amerikai) beruházások állami korlátozását, beleszólását az amerikai vállalatok leányvállalatainak működésébe, és a profit hazautalásának akadályozását. E célból még azt is elfogadták, hogy a Bretton Woods-i egyezményben a dollár legyen az aranyalaphoz kötöttség bázisa, és erre beválthassák az egyezményben résztvevő államok a valutáikat. A nemzetközi kereskedelem felfuttatása oly mértékben érdeke volt az óriási termelési kapacitással rendelkező USA-nak, hogy a nyugat-európai államok belefoglalása a nemzetközi kereskedelemben, még ezen az áron is megérte számukra.

A háború utáni helyzetben az egyes nyugat-európai országokban az amerikaiakhoz való viszony fontosságát mutatja Konrad Adenauer sorsa is. Adenauer felesége a Morgan/Dresdner Bank társtulajdonosának, Zinsser-nek az egyik lánya volt, és ezzel sógora volt John McCloy-nak, aki a háború után az amerikaiak főmegbízottja volt az általuk megszállt német zónában, és közvetlenül intézte a német újjárendezést. Az összefonódott amerikai-német banktőkés körök egészével szoros kapcsolata volt már a háború előtt Adenauer-nek, és e mellett a franciák felé is hagyományosan a kibékülés híve volt, és amikor felmerült 1920-ban a vörös forradalomtól való védekezés miatt (is) egy önálló Rajnai Köztársaság létrehozása a franciák által megszállt területeken, akkor a franciák Adenauer-t támogatták mint ennek jövőbeli államelnökét. Ezután bár otthon maradt Hitler rendszere alatt, megtartotta távolságát ettől a rendszertől. Egyik társa volt ebben az évtizedekben végig Robert Pferdemenges volt, aki szintén bankember volt a Dresdner Bank köreiből, de jó kapcsolata volt Herman Abs-szal és ennek bankjával a Deutsche Bank-kal. (Pferdemenges-t le is tartóztatták a Hitler elleni puccs kapcsán 1944 június 20. után egy időre.) A háború után a létrejövő CDU kincstárnoka és szervezője volt Adenauerrel együtt ő is. A háború után az amerikaiak nem engedték be a létrehozott testületekbe az ő zónájukban a szociáldemokratákat, ennek vezetőjével, Schumackerrel rossz volt az amerikaiak viszonya, és Adenauer és az általa létrehozott CDU mellett csak a liberálisokat engedték be ezekbe. (Egyedül az angol zónában engedtek be egy szocialistát egy ilyen testületbe) Különösen Ludwig Erhard volt a kedvencük, és az amerikai tömegmédiákban és általában a nyilvánosság előtt az amerikaiak óriási publicitást csaptak neki, és ő a piaci szervezés intézményeit illetve a liberális banktőke pozícióit erősítette írásaiban már közvetlenül a háború utáni években is.

Otthon az USA-ban a hagyományosan német-irányultságú és Németországban korábban vagyonnal és leányvállalatokkal rendelkező tőkés csoportok nagy nyomást fejtettek ki, hogy - elhárítva a szovjet és francia terveket a német ipar leszerelésére és ebből a kártérítések-jóvátételek megfizetését - Németországot egy átfogóbb keretbe bevonva és itt ellenőrizve építsék újjá. A Rockefeller-csoport és mellettük a Dillon, Read-bankház csoportja járt ebben elől. Wintrop Aldrich, a Chase Bank elnöke elérte német látogatásai alatt, hogy az ő bankja legyen az amerikai

partnerbankja az újonnan alapított "Bank von Deutscher Lander"-nek, mely a későbbi német központi bank elődje volt. A Chase Bank elnöke lett 1953-tól, hazatérte után McCloy is, noha ő a Morgan/Dresdner Bank-kal is kapcsolatban volt. De ugyanígy a Dillon, Read Bank is képviselőkkel volt jelen az amerikai központi állami szerveknél a német irányú szervezésben, államtitkári rangban. James Warburg pedig egy könyvet is írt 1947-ben, amelyben az újjáépítendő Európa központi részévé javasolta tenni a gazdaságilag felerősített, de katonailag lefegyverzett és ellenőrzés alatt tartott Németországot. Európa legnagyobb összefüggő és képzett munkaerőbázisa itt van a németeknél, és nem lehet nélküle erős Európát a Szovjetunióval szemben felépíteni - írta. E mellett persze a junker-ipari tőkés csoportokat meg kell fosztani a korábbi lehetőségeiktől, mert eddig mindig háborúkat vezettek a forrásaik segítségével. Alternatíva a leszerelt és önállónak meghagyott Németország lett volna, de az amerikaiak tartottak attól, hogy vagy ismét ellenségessé válik megerősödése után, vagy ami még rosszabb, a szovjetek felé eltolódik. Így James Warburgék terve fejezte ki a domináns amerikai csoportok céljait.

Jelzi Pijl, hogy a német bankemberek és szellemi emberek között Hermann Abs és Otto Schniewind azt a koncepciót képviselte, hogy a háború utáni Németországnak végül egy önálló európai befolyási szférát kell kapnia az atlanti partnerségen belül, és nem fogadta el a komprádor-féle, amerikai tőke melletti helytartói szerepet. Ez volt a Goerdeler-i stratégia része is, és az ő környezetének tagjai is eredetileg ezt képviselték. Vagyis: az amerikai tőkés behatolás után a komprádor-helytartói kiszolgálói szerepet eljátszani, ahogy Hjalmar Schlacht és csoportja tette Morgan-csoport számára az első világháború után, vagy ezzel szemben egy atlanti békés rendszerbe integrálódva, de azért egy önálló Németországnak megmaradni, és ezért kell síkra szállni - ez volt az alternatíva, és Abs-ék az utóbbit választották. (Innen datálódik az 1990-es évek végéig a Deutsche Bank "független német tőke utolsó bástyája"- szerepe!)

A franciákat nem tudták az amerikaiak integrálni az általuk tervezett atlanti tőkés termelési rendbe, és nem tudták arra sem kényszeríteni, hogy feladva hagyományos gyarmati rendszerüket, lazább és gazdasági eszközökkel megvalósított neo-kolonista függési rendszerre alakítsák át ezt. (A hollandokat Indonézia elengedésére és lazább neokolonista függéssé átalakított megtartására szankciókkal - a Marshall-terv keretében folyó összegek megvonásának kilátásba helyezésével - végül rá tudták kényszeríteni, noha először a hollandok is néhány katonai akcióval próbálták meg leverni az indonéz függetlenségi mozgalmakat, melynek vezetőjét, Sukarno-t az amerikaiak meghívták már eközben is a nemzetközi tanácskozásokra). A franciák részéről az volt a terv, hogy saját és gyarmati forrásaikra, munkaerejükre támaszkodva építik újjá országukat. "Nincs szükségünk az amerikaiak dollárjára ehhez!" - ez volt a fő jelmondat a mérvadó tőkés körökben ekkor. A tőkés csoportok közötti viszonyok mindenesetre átrendeződtek, mert a Vichy-kormányzatokkal együttműködő tőkés csoportok vagyonát és a bankokat részben államosították, így többek között a protestáns tőkés csoportok hadállásai meggyengültek a Rothschild-

csoporthoz képest, amely a berendezkedő gaullesita párt támasza volt ebben az időben, ahogy korábban is de Gaulle emigráns kormánya mellett álltak ki. Mindenesetre e forrásokkal kísérelték meg állami szerepvállalásra és állami tervezésre támaszkodva a franciák újjáépíteni az országot. Az amerikaiak hagyták, hogy az indokinai gyarmatokon kivérezzék magukat a franciák az 1950-es években.

Ismét felmerült az 1950-es években az Atlanti Unió megvalósításának a terve, amit Streit és Catlin dolgozott ki 1938-41-ben, és Churchill is felkarolt 1946-ban, és a szovjetek részéről a közép-kelet-európai országokban való tartós megszállásra berendezkedés után az 1940-es évek végén egy velük szembenálló katonai együttműködés terve is megformálódott. Ez utóbbit az angol Bevin vetette fel 1948-ban a szovjetek prágai puccsa után, és jött létre 1949-ben a NATO, melyhez 1955-ben a szuverenitását formálisan visszanyerő Németországot is csatlakoztatták. Az európai egységesülés folyamatát támogatta a francia tőkés családok közül a Giscard d'Estaing-család az 1950-es években, akik az indokinai gyarmatok forrásait kiaknázó tőkés csoportok közé tartoztak. Edmond Giscard d'Estaing, a később köztársasági elnökké vált Valéry apja a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara prominense volt, a Retinger által alapított ELEC francia csoportjának elnöke és a föderális Európa nagy híve volt a Francia Európai Mozgalomban; elnöke volt 1964-66 között a Francia-Amerikai Bizottság-nak. Valery testvére, Olivier is egy sor amerikai vállalat francia leányvállalatánál volt igazgatósági tag, és az egész család erősen kötődött az amerikai tőkés csoportokhoz. Például amikor Fontaneuble-ban alapított egy kihelyezett tagozatot a Harvard Business School, ezt Olivier Giscard d'Estang vezette. Mindenesetre ők kisebbségben voltak a francia gyarmati tőkés családok között, mert a többség nem fogadta el az amerikai terveket a békés neokolonista átmenetre a nyílt gyarmati státus helyett.

Jelezni kell még, hogy a Marshall-terv a szétszabdalt államokba bezárkózás helyett a széles skálájú termelést elterjesztve és a kereskedelmet liberalizálva erősítette az európai liberálisok pozícióit, igaz át is alakította őket, és korporativista liberális megoldások elfogadására ösztökélte ezeket. E mellett a kereszténydemokrata pártokban is felerősítette a liberális kereskedelmi nézetek befogadását, különösen a német CDU-ban sikerült ez Adeauer mérsékelt amerikai vonala révén

Az atlanti unió, vagy legalábbis az első lépésben az európai unió megvalósításnak végső céljára törekedve, ezt elősegítendő, az atlanti és európai közös ügyek megvitatására egy bizalmi légkört biztosító fórum létrehozására Joseph Retinger tette meg az első lépést 1952-ben, amikor Paul Rijkens-szel, az Unilever elnökével kapcsolatba lépve a rivalizáló nyugat-európai és amerikai tőkés csoport-háttérű politikusok, üzletemberek és országoként egy-egy megbízhatóbb szociáldemokrata politikus bevonásával egy konferencia tervét dolgozta ki. Rijkens elvitte Retingert a holland Bernard herceghez, akit a londoni emigráns napokból már ismertek. Bevonták e tervbe Paul van Zeelan-t, aki ekkor belga miniszterelnök volt. Az erre vonatkozó javaslatot és az ezen való részvételre a meghívást elküldték a választási kampányát folytató Eisenhower-nek, aki kapott rajta mint jó kampánytémán, de

Bernard herceg ettől elzárkózott, mivel nem akarta, hogy a terv komolyságát veszélyeztesse az egyik jelölt kampánytémájaként szerepeltetése. Így két évet vártak, míg jobb alkalom kínálkozott a választások utáni időkben, és így 1954 májusában került sor az Arnhem melletti Bilderberg Hotelben a találkozó megszervezésére. Innen kapta az ezután bizalmas körülmények között folyamatosan találkozó kör a Bilderberg Csoport nevet. De hogy ekkor az amerikai republikánus kormányzat nem tartotta fontosnak ezt a találkozót jelzi, hogy W. Bedell Smith-t, a CIA fejét és C. D. Jackson-t, Eisenhower bizalmasát, későbbi szenátort küldték el erre. Csak később, az 1960-as években kezdetétől, a demokratákkal és Kennedy elnökségével kezdődött el - pontosabban újult fel - komolyabban az amerikaiak érdeklődése egy euratlanti egység megvalósítása iránt. A teljes zártság mellett tartott összejövetelék lehetővé tették, hogy őszintén tárják elő fenntartásaikat egymással szemben a különböző európai és amerikai politikusok és tőkescsoport-képviselők, illetve az euratlanti együttműködés további terveire megoldásokat vessenek fel és vitassanak meg. Vagyis ez a csoport nem egy "összatlanti vezérlő igazgatósággá" vált, hanem inkább az európai és a tágabb atlanti közös tevékenységet érintő alapmegoldásokat és eszmei kérdéseket megvitató fórummá.

Az első bilderbergi értekezletet követő két hónap múlva Franciaország elutasította a közös európai védelmi szövetségben való részvételt, és ez az amerikai adminisztráció számára azt mutatta, hogy nem lehet komoly ilyen állapotok mellett egy tág euratlanti együttműködésre törekedni. Ennek ellensúlyozására adták ki a bilderbergiek szervezése mellett az "Atlanti Egység Deklarációját", de ez inkább csak szimbolikus jellegű volt. Ezután 1958-ban de Gaulle államcsínye után különösen megpecsételődött a nukleáris együttműködés sorsa, és tágabban a lehetséges európai egységesülésé is. Ennek ellenére 1959-ben rendeztek Londonban egy Atlanti Kongresszust, ám ezen nem annyira egy unió tervével foglalkoztak, mint inkább az egymás közötti lazább együttműködési formák megteremtése és a Szovjetunióval való rugalmasabb viszony kialakítása volt a fő téma. Fontos volt még, hogy a szuezi angol kaland szétrombolta a korábbi angol-amerikai közös tengely-jellegű kapcsolatokat, és az amerikaiak az angoloktól függetlenedve kezdtek foglalkozni a harmadik világ önállósuló új államaival. Az e kongresszuson kiadott új atlanti deklarációban már fel sem merült egy atlanti unió terve, hanem e helyett egy szűkebb, az amerikaiaktól függetlenebb európai egység létrejötte kapott hangot. A Streit-féle tágabb unió hívei itt alulmaradtak és csak az Egyesült Államok Atlanti Tanácsa szervét tudták létrehozni ennek maradékeként.

A de Gaulle vezette Franciaországban az első négy évben 1962-ig nem sikerült a liberálisoknak szerephez jutni, a liberális alapokon álló Radikális Párt-ban a hagyományos kereskedelmi liberalizmus helyére az amerikaiaktól származó korporatív liberalizmus előtérbe kerülése Mendes-Frances és a Servan-Schreiber csoporttal történt meg, kiszorítva Edgar Faure-t. A gaulleista párton belül a liberális tendencia Chaban Delmas és csoportja előtérbe kerülésével jelent meg némileg, aki eredetileg 1946-51 között a Radikális Párt képviselője volt még. A gaulleista alkotmány - benne az elnöki hatalom és a kormány előtérbe helyezésével és a

parlament szerepének visszaszorításával - lehetővé tette, hogy a gyarmati kereskedelemben és kiaknázásban érdekelt tőkés csoportok ellenállását lefojtsák, és végrehajtsák a gyarmatok leválasztását. De máskülönben is a gaulleista politika alapja az állammonopolista irányzat volt, amely egészen 1930-as évekre megy vissza a De Gaulle körüli politikus- és üzletember csoport tagjainak szellemi szocializációjában. A gaulleizmust a Rothschild-okkal együtt a francia acélipari tőkéscsoportok és az indokinai csoport támogatta, de az indokinai csoport bankárjainak egy része az amerikai hegemoniát támogatta első sorban, ám ennek ellenére odaálltak De Gaulle mellé, mivel az otthoni rendcsinálásban szükségesnek látták fellépését. E csoport vezére ekkor Valéry Giscard d'Estaing volt, aki 1960-as évek elején megkapta a befolyásos pénzügyminiszteri posztot.

Hogy a liberálisok között sem volt egyértelműen támogatott az egyesült Európa szervezetének létrehozása azt példázza az is, hogy Németországban az 1950-as években az ultraliberális Ludwig Erhard sem lelkesedett a szupranacionális európai egység szervezetéért, mert csak egy bürokratikus tehernek vélte ezt. E helyett egy szabad nemzetközi kereskedelmi rendet képzelt el, amely a valuták teljes konvertibilitásán és szabad tőke mozgáson nyugszik. Ugyanezen okokból a szabaddemokraták nem is szavazták meg az Euratom és az 1957-es Római Szerződés ratifikációját sem. Az 1957-es Közös Piaccaal mindenesetre egy eltolódás jött létre az amerikai behatolásban, és az addigi kereskedelmi behatolást egy pénzügy behatolás váltotta lassanként fel, és így nőtt meg az amerikai export. A tőke szabad mozgását fokozta, hogy az 1950-es Európai Fizetési Uniót 1958-ban az Európai Monetáris Egyezés váltotta fel, és ez megnövelte a dollár szerepét az európai államok egymás közötti és az USA-val való kereskedelmében. George Ball, későbbi amerikai külügyminiszter-helyettes, a Lehmann-bank partnere és Jean Monnet közeli barátja sürgette egy 1958-as amerikai-európai konferencián a tőke mozgások előtti korlátok további leépítését.

Az 1960-as évek elején egy látványos francia és német közeledés ment végbe, miközben a franciák az amerikaiaktól és az angoloktól pedig távolodtak, és megkötötték a francia-német együttműködési szerződést. Ennek egyes rendelkezései ellen tiltakoztak az atlanti-barát német politikusok és üzletemberek, mivel azok az atlanti egységgel szembenállónak voltak tekinthetők. Még Hermann Abs is aláírta, de a politikusok közül minden pártban az atlanti-barát irányultságúak, közöttük Willy Brandt is. Ekkor Adenauer és köre - a korábbi erősebb Amerika-orientáltságuk ellenére - együttműködtek de Gaulle-lal, és a Foreign Affairs-ben azt írta egy cikk ekkor rezignáltan, hogy ahogy Adenauer lassanként visszavonul a német politikából, úgy fog megszűnni De Gaulle befolyása is erre.

Kennedy elnökkel indult meg igazán az atlanti egység hangoztatása felé a törekvés, és e mellett ez felélesztette a wilsoni univerzalista jelszavakat is. Erre különösen fontos alkalmat jelentett a függetlenné vált régi gyarmatokból alakult új államok vezető csoportjaival a kapcsolatfelvétel. E mellett az otthoni állapotokban a feketék egyenlőségének a növelése ugyanezen elvek otthoni alkalmazását is jelentette, és a

munka világában a szociális háló bizonyos elemeinek megteremtése is ebbe az irányba mutatott. Az atlanti irányultságú keleti parti banktőkés körök támogatását biztosítandó, Kennedy az elnöki poszt megnyerése után Robert Lovett-hez fordult, aki a Marshall-terv ideje alatt külügyminiszter-helyettes illetve korábban védelmi miniszter volt, és aki a bankárkörökben nagy kapcsolati tőkével rendelkezett a bankárkörökben illetve a hozzájuk kötődő nagy ügyvédi irodák körében. Ő egy listát adott számára, amelyben a megfelelő emberek álltak a megfelelő posztokra. McNamara, a Ford-művek egyik vezetője, Lovett alatt volt a védelmi minisztériumban a háború idején, és a termelőtőkés csoportok támogatását jelentette Kennedy számára a kinevezése. Pénzügyminiszternek a listáról Douglas Dillon-t választotta Kennedy, miután David Rockefeller nem vállalta, de Dillon is a Rockefeller-csoportot és ahhoz kötődő Dillon, Read-csoportot képviselte. Dillon egyben igazgatósági tag volt Rockefeller-ék Chase Manhattan Bankjában is, és e csoport az angolokkal szemben mindig is a német irányultságot vitte az amerikai kormányzatban. Ez megfelelt az angolok lehanyatlásának és a németek gazdasági felívelésének erre az időszakra. Dean Rusk a külügyminiszter szintén ide tartozott, a Rockefeller Alapítvány elnöke volt, így e csoport képviselője, de úgy gondolták eredetileg, hogy ő majd csak formálisan látja el ezt a posztot, és Kennedy közvetlenebbül tudja ezt irányítani a külügyminiszter-helyettesén, Bowles-en keresztül, aki tanácsadója volt előtte, ám a keleti parti establishment médiája állandó támadás alatt tartotta, ezt elhárítandó. Végül menesztenie kellett e miatt. Kennedy 1962-ben meghirdette az Atlanti Partnerség stratégiáját, amelynek központi része a Kereskedelmi Expanziós Törvény volt, amely a multinacionális cégek nagyszériás termelésén belül a több ország között megosztott termelésnek a vállalaton belüli munkamegosztását is számba vette, és az ennek megfelelő vámok rendszerét is kiépítette.

Az új Atlanti Partnerségen belül azonban elsősorban a fegyverkereskedelem felerősödése történt meg, és egy atlanti katonai-ipari komplexum kezdett formálódni e keretekben. Ennek kapcsán írja Pijl, hogy ebben az időben a holland Bernard herceg a holland fegyveres erők főinspektora volt, melynek hatásköre a katonai beszerzésekre is kiterjedt, így a Lockheed és a Northrop nagy cégek embereivel volt körbevétel. Így az atlanti liberálisok inkább az amerikaiak Európa felé irányuló fegyverkereskedelmében vettek részt, és az átfogóbb atlanti unió eszméje itt elsikkadt. De egyben az Atlanti Partnerségnek egy katonai dimenziót is adott ez a hangsúly, melynek középponti része volt, hogy a hagyományos fegyverek eladása mellett a nukleáris fegyverek terén az amerikaiak monopóliuma érvényesüljön. Ez rögtön szembeállította e koncepcióval De Gaulle-t. A volt európai gyarmatokhoz való közvetlen amerikai közeledés pedig a volt európai gyarmattartó hatalmak és az ebben érdekelt tőkés csoportok elégedetlenségét hozta létre az USA ekkori vezetésével szemben, például Spaak ezért lemondott a NATO főtitkári posztról, egy kísérőlevélben felsorolva e sérelmeket Kennedy elnöknek.

Az amerikai (Marshall majd a Kennedy) offenzívák során olyan termelési szerkezetek terjedtek el, melyek magas képzettségű munkások tömegét tették

szükségessé, és ezzel egy élesebb belső bomlást hoztak létre az ipari munkásságon belül. Ezt csak fokozta, hogy a harmadik világból beáramló sokmillió tömegek a legalantasabb és szakképzettség nélküli munkákat foglalták el, és ez pedig lefelé bővítette ki a munkásság tömegeinek éles kettébomlását. Az újfajta “munkásarisztokrácia” tömegei a szakszervezeti mozgalmakban és a szociáldemokrata pártokon belül is változást hoztak létre. (Erről írta Serge Mallett 1963-ban a “Nouvelle classe ouvriere” című könyvét). Ez hozta létre 1959-ben mind a németeknél, mind az angoloknál a hagyományos marxista szocialista elvekkel való szakítást, és ugyanezt 1972-ben a franciáknál is. A németelnél Willy Brandt volt a leginkább atlanticista szociáldemokrata pártvezér és Kennedy kifejezetten az ő vezető szerepére tekintettel kiemelte, hogy a szociáldemokraták már vitathatatlanul hűségesek a Nyugathoz, és be lehet emelni őket a hatalomba. Noha ekkor még Ludwig Erhard-ékkal a CDU-n belüli liberálisokat és Walter Scheel-lel a liberális pártot támogatták igazán az amerikaiak. Beleillett ebbe még Kennedy Kelet-Európa felé kialakított rugalmasabb politikája is, amit aztán Brandt a ‘70-es évek elején át is vitt a gyakorlatba, amikor kancellár lett. Az angoloknál Antony Crosland Daniel Bell-től átvéve az “ideológiák vége”-tézist, egy ideológiamentes munkáspárti vonalért szállt síkra, és az államosítások követeléséről való lemondást támogatta. Crosland-tól pedig a munkáspárti vezér, Gaitskell vette ezt át, és a régi vágású szocialista munkáspárti vezérekkel szemben egy hatalomátvételt igyekezett végrehajtani a pártban. Gaitskell mellett Roy Jenkins volt még ennek vezetője. Végül 1962-re sikerült Callagan-nal és Harald Wilsonn-nal ez a váltás. Wilson kormányában volt Denis Healey, mint védelmi miniszter, aki egy Bilderbergi Csoport-találkozó után - ott a Ford Alapítvány emberével tárgyalva - megalapította a NATO “think tank”-jaként az Institute of Strategic Studies-t Londonban.

Mitterand 1972-ben a franciáknál, Craxi az olaszoknál ugyanazt az átalakítást hozta létre a régi szocialista hagyományokkal szemben, amit Brandt-ék a németeknél, Gaitskell-ék az angoloknál, Soares a portugáloknál, Papandreu a görögöknél, és Gonzales a spanyoloknál. Alapja ennek a magas képzettségű munkásság rétegére támaszkodva a hagyományos munkássággal szemben az atlanticizmus és a piacgazdaság elfogadása, illetve az államosításokhoz ragaszkodásuk feladása.

Az amerikai ipari expanzió és ennek politikai segítése a Kennedy offenzívával megemelte az 1960-as években az európai liberálisok politikai súlyát, és ennek egyik alapja az volt, hogy az a amerikai ipari expanzió az európai tőkés csoportokon belül az internacionalista orientációjú kereskedelmi és banktőkés csoportokat segítette. Igaz ez egy átalakulást is létrehozott az európai liberálisokon belül. Ennek egyik lényeges vonása volt, hogy a liberálisok a korábban jórészt kistőkés alapozottságuk helyett a nagytőkés csoportokhoz tolódtak át, és ez többször pártszakadásokhoz is vezetett, a régi vonalhoz ragaszkodók és az erősebben atlanticista pártvezetők között. Az olaszoknál Fanfani az Olasz Liberális Pártot vitte el ennek megfelelően egy balközép irányba, ami lényegében az előbbit jelentette. Háttérét főként a torinói tőkés csoport, benne a Fiat és az Olivetti adta, míg ezzel szemben a Pirelli és a Confindustria vezetői az ettől elzárkózó ipari tőkés csoportot jelentették. (Aurelio

Peccei a Fiat vezetője volt ekkor, később ő volt a Római Klub megalapítója és ezután az Olivetti vezetője lett.)

A franciáknál még ekkor volt teljében a gaullesiták felemelkedése, és ez megnehezítette a liberális pártirányzat megerősödését. Itt Pinay Függetlenségi Pártja volt a hagyományos liberális párt kistőkés háttérrel, és ebből szakadt ki Valéry Giscard d'Estaing vezetésével a másik liberális párt, a Republikánus Függetlenségi Párt. Ő az akkor alig egy hónapos Pompidou-kormányban volt a pénzügyminiszter, és ő számított a leginkább atlanticistának a francia tőkés csoportokon belül, ez bizalmatlanságot is okozott vele szemben de Gaulle környezete részéről. De végül hűséges maradt de Gaulle-hoz Giscard - az erős végrehajtó hatalom eszméjének támogatása miatt - és ez elidegenítette a de Gaulle-lal szakításra törekvő liberálisokat tőle, és Pinay felé fordultak. Volt egy törekvés, hogy egy egységes liberális pártot hozzanak létre a Servan-Schreiber Radikális Szocialista Pártjából (ezt korábban Mendes-Frances alakította ilyenné), Giscard Republikánus Függetlenségi Pártjából és Lecanuet Centrista Pártjából 1963-65 között, de végül ez, noha mindegyik erős antanticista orientációjú volt, megbukott. A CIA nyíltan támogatta 1960-as években a de Gaulle-la szembeni pártvezéreket, és Couve de Murveille panaszkodott is e beavatkozás miatt. Végül 1969-ben Pompidou a Rothschild-ház támogatottja indult el az elnöki posztért, mint de Gaulle utódja.

A németeknél 1961-ben a liberálisok nagyon jól szerepeltek 12,8%-kal. és noha a CDU-nak egyedül is parlamenti többsége volt, a nagytőkések által ellenőrzött lapok egy kampányt folytattak hogy be kell venni őket a kormányba. Walter Scheel lett a gazdasági miniszter, később ő a Bilderberg Konferenciák elnöke lett. Vele ugyanúgy végbement a liberálisok eltolódása a kistőkés csoportoktól a nagytőke felé, mint Giscardékkal a franciáknál történt. A német ipari tőkés csoportokban ekkor a leginkább Amerika-barát Otto Friedrich volt, a Phoenix Company elnöke, tulajdonosa ennek az amerikai Firestone konszern volt. A CDU-n belül Ludwig Erhard pozíciója nagyon megerősödött ekkor, míg korábban gazdasági miniszter korában sok konfliktusa volt Adenauer kancellárral, mert az közvetlenül Berg-re a konzervatív nagyiparosra támaszkodott vele szemben. Jellemező volt a belnémet tőkés csoportok összecsapására, hogy Strauss védelmi miniszterként holland-német gyártású harci repülőparkot akart, hogy önállóbbak legyenek az amerikai repülőgépgyártóktól, míg a liberálisok inkább szemben álltak a független repülőgyártás kiépítésével, és végül le is állították ezt, amint átvette a kormányt Ludwig Erhard.

Otthon az USA-ban Kennedy elnök meggyilkolása után Johnson elnök a polgári jogok és a jóléti programok továbbvitelét hajtotta végre, és az 1964-es elnökválasztásokon erre végzetes csapást jelentett volna a konzervatív republikánus Barry Goldwater megválasztása, aki teljesen vissza akart fordítani ezt a politikát. Ezért a teljes sajtót bevetették hatalomra jutásának megakadályozására. Ennek ellenére később a feketék mozgalmában megjelenő radikálisok - a Fekete Hatalom csoportjai - miatti gondok, másrészt a vietnámi háború elleni tiltakozások felerősödése, illetve e háború miatti költségvetési hiányok felőrölték lassanként a

demokraták erejét.

A multinacionális vállalatok révén az egyes államokon túlnőtt tőkés csoportok nagyobb mozgásterének megteremtését és az egyes államok szabályozása alóli kiemelését már az 1960-as években elkezdték sürgetni e vállalati csoportok képviselői. Például George Ball az Atlantic Community Quarterly-ben 1967-ben két cikket is írt arról, hogy az ilyen vállalatok számára egy megfelelő közös joganyagot kellene létrehozni, kiemelve őket az egyes államok szabályozása alól, és a nemzetközi jogba beépítve kellene ezt megteremteni. Ugyanígy Carl Gertsacker azzal a javaslattal állt elő, hogy a Dow Chemical vállalat központját egy olyan szigetre kellene helyezni, amely egy állam fennhatósága alatt sem áll, és nem kellene egy államnak sem adót fizetnie. Közben a nyugat-európai tőkés csoportok internacionálisan szervezkedő csoportjai felnőttek lassanként az amerikai társaik mellé, lassanként törekedve az itt létesített amerikai leányvállalatok saját térfelükre átszervezésére is. Ezzel a korábbi felületi-intézményi atlanti uniós tervek egy időre lekerültek a napirendről, és Helmut Schmidt 1968-ban jelezte is, hogy mélyebb, reális összefüggésekre kell figyelni, és nem az intézményi összekötéseket kell erőltetni. Ez egy pragmatikusabb és reálisabb egyesülési megközelítést jelentett, a "reális föderáció" megközelítését. E mellett az európai egyesülés 1965-66-os válsága - elsősorban de Gaulle lépései miatt - háttérbe szorította a nemzetek feletti Európa elképzeléseit. Egy ekkor európai látogatáson levő amerikai szenátor jelezte is otthoni beszámolójában, hogy most más tervekre van szükség, mint amit Jean Monnet-ék kidolgoztak közvetlenül a háború után, a kimerült és elesett európai nemzetállami állapotokat szem előtt tartva. Egy emancipálódást jelentett a szakszervezeti vonalon, hogy a német DGB felmondta az AFL-CIO-val kötött 1955-ös megállapodást, miszerint a szovjet blokk országaiban lévő szakszervezetekkel nem kooperálnak. De a gazdasági szintű emancipálódást az amerikaiaktól az is mutatta, hogy állami segítséggel igyekeztek multinacionális szintű vállalatokat létrehozni. A francia Servan-Schreiber ekkor írta a "Le Delfi americaine", "Az amerikai kihívás" című könyvét, amely az amerikaiakkal való verseny szükségességét és ennek dimenzióit foglalta össze. Ez a nemzeti szintű nagy vállalatok stratégiaváltását és nemzetközivé válását is megkövetelte, és ebben több konfliktus is volt. Például a nagy olasz vegyipari konszern, a Montecatini egy ilyen átszervezés alatt állt a nemzetközi szintre való kilépés érdekében, ám fő résztulajdonosa és vezetője, Carlo Faina nem akarta a szükséges változtatásokat, így őt megkerülve a második embert, G. Macerata-t vonták be ebbe állami segítséggel, és nem is informálva Faina-t egy összeolvadást hajtottak végre az Edison villamosságipari vállalattal. De az olasz energiaipari vállalat, az ENI összeolvadását az ESSO-val is csak úgy tudták elérni, hogy az ENI ennek ellenálló vezetője, Mattei homályos körülmények között gyilkosság áldozata lett, és ezután egy évre rá létrejöhett az ESSO-val való egyesülés. A franciáknál nemzetállami kereteket meghaladó és az internacionális irányba mutató gazdasági egységek létrehozása Giscard pénzügyminisztersége alatt volt a legdinamikusabb, de 1966-ban, amikor leváltották, egy általános ellenhullám jött a nemzetállami keretek hívei részéről, és többek között ez is oka volt az 1968-as nagy politikai harcoknak.

Az 1970-es évek elején Brandt és Pompidou által megindított kooperálás a szovjet blokk államaival nyugtalanította az akkori amerikai vezetést, noha Brandt-ék csak a korábbi Kennedy-terveket valósították meg ezen a téren. Pompidou kifejezte többször, hogy az amerikaiaktól független Európa híve, és ebben a szellemben támogatta az egyesülést, és fogadta el azt az angolok felvételét a Közös Piacba. (Míg de Gaulle attól félt korábban, hogy az angolok beengedésével, azok hozzájárulással a hátukon az amerikai befolyást...) Edward Heath angol miniszterelnök is kezdte ekkor hangoztatni az angol és az amerikai különbséget, kiemelve az angol pragmatizmust szemben az amerikai idealizmussal a világpolitikai fellépésben, de ezen túl is támogató nyilatkozatokat tett Strauss német védelmi miniszter önálló európai nukleáris ütőerő terveiről. Brandt keleti nyitását a német tőke is támogatta, mivel ezzel a közép- és kelet-európai expanziójuk lehetőségét látták létrejönni. Míg John McCoy-ék - az USA-ban a német irányultság hagyományos amerikai emberei - nyugtalanodtak a keleti nyitás miatt, Zbigniew Brzezinski, David Rockefeller nemzetközi ügyi tanácsadója nem látott ebben gondot és úgy vélte, hogy noha rövid távon ez csökkenti az atlanti unió lehetőségét, és önállóbb Európát hoz létre, de hosszabb távon az így integrált Kelet-Európa nagyobb nyereséget hoz az egész integráció számára. A Trilaterális Bizottság koncepcióját is ez alapján dolgozta ki Brzezinski Rockefeller számára, amely - szemben a Nixon-vezetés alárendelt Európa felfogásával és az amerikai dominancia erőltetésével - az önálló Európa és az USA kettőséből indult ki, és melléjük Japán bevitelét tartalmazta. Vagyis a trilaterális koncepció nem egyszerűen Japán bevitelét jelentette a globális, folyamatos konzultatív testületekbe, hanem Európa egyenrangúságának elismerését is az USA mellett.

Nixon alatt visszaszorult az USA külföldi offenzív vonala, megfelelően annak, hogy ez a kormányzat a befelé forduló amerikai termelőtőkés csoportok képviselőit tömörítette. Nixon igyekezett olyan adó- és költségvetés-politikát kialakítani, amely egy időre átfordította a súlyokat a termelőtőkés csoportok és a kistőkés csoportok javára a banktőkével szemben, ám ennek ára volt az infláció megugrása. Ezzel szétesett az Egyesült Államokban a korporatív-liberális konszenzus alapja, amely úgy igyekezett növelni a jóléti hálót és az állami szerepet otthon, illetve az osztálybéke fenntartása érdekében egy szolid és folyamatos reálbér-növekedést az alsóbb rétegek számára biztosítani, hogy az internacionalista banktőke számára az expanzív nemzetközi kereskedelmet és külföldön termelési kapacitások kiépítését engedte, illetve támogatta, és ezzel az internacionalista banktőkés csoportok ellenállását az állami jóléti politikával és az ezt szolgáló erőteljesebb adóztatással szemben is le tudta szerelni.

A Bretton Woods-i dollárhoz kötött aranyalap felmondása 1971-ben úgy következett be, hogy a dollár megugró inflációja miatt a nyugat-európai államok részéről a dollár támogatását követelték volna meg, de a németek ezt megtagadták. Például Karl Schiller gazdasági miniszter tüntetően távol maradt attól a müncheni értekezletről, ahol ezt tárgyalták meg. (Schiller előéletéről és anti-atlanticista beállítottsága megértéséhez kell említeni, hogy 1933-ban belépett a nemzetiszocialista pártba, és később is az állami gazdaságirányítás híve volt, erről monografikus írásokban

értekezett, tehát Ludwig Erhard poláris ellentéte volt). Erre Nixon 1971 augusztusában felfüggesztette a dollár aranyra válthatóságát, és bevezetett egy 10% importvámot, amely a legmélyebben sértette a Közös Piac országaiban felépített exportorientált termelésszerkezetet. Ezzel az egész háború után kiépített transzatlanti tőkekörforgási folyamat alapjaiban sérült meg. Másik oldalról az európai országok hátrányára és az amerikaiak előnyére vált az 1973-as olajárrobbanás két okból is. Egyrészt mert ez az USA-t nem érintette annyira saját olajtermelése révén, másrészt az arab olajállamok a megnövekedett bevételeik nagy részét dollárban tartották, illetve ezt az amerikai bankokban. Már John D. Rockefeller megmondta valamikor korábban, hogy azáltal, hogy az európai államok szénről olajra álltak át energia terén, ez egy tolózárszerű ellenőrzést és szankcionálást tesz lehetővé az USA számára, ha úgy látja a nyugat-európai államokkal szemben jónak.

Nixon intézkedéséből - nem szándékolt mellékhatásként - végül az amerikai bankárcsoportok a legelőnyösebben kerültek ki, noha mint láttuk az elnök közvetlenül nem őket, hanem az amerikai termelőtőkés csoportokat támogatta tudatos intézkedéseivel. Ezzel ugyanis kiszabadultak a keynesiánus kontroll alól a nyugati világ bankjai lassanként, és a lebegő árfolyamra áttért nyugati valuták védelmére az államok nagy banki kölcsönökre szorultak. De megindult a korábban elválasztott banki funkciók közötti falak lebontása is, és az ipari vállalatok feletti tulajdonszerzési korlát is eltűnt lassanként, majd a termelőtőke feletti banki irányítás a legtöbb országban lehetővé vált. (Ez egyedül a németeknél maradt korábban is folyamatos, de most ez lett a fő útvonal.) Például a belga kereskedelmi bankokat 1930-ban kitiltották a holding- szerepből, és csak az 1970-es évek elején térhettek ide vissza. Az eurodollárookra ráutalt kereskedelemben hiánnyá vált az amerikai dollár, és ez egyrészt a lebegő valutaárfolyamok révén megemelte ennek értékét, másrészt szabad jegybanki utánnomásával az USA költségvetését szabadon finanszírozhatták a külföldi dollárkeresletből.

A bankszféra szabadságának létrejöttével és a nagy bankházaknak az ipari szféra vezérlő központjaivá válásával széleskörű összeolvadások indultak meg, illetve a lazábban kapcsolódott bankházak között is átfogó konzorciumok jöttek létre több országot átívelve. Ezeket az összefonódásokat és közös konzorciumokba szerveződéseket a közös igazgatósági tagságok ("joint directorate") sűrű hálózata intézményesítette, látható tulajdonosi részvétel nélkül is, de sokszor a tulajdonosi összeolvadások is létrejöttek. Különösen két nagy bankkonzorcium fogta össze az 1970-71 körüli években Európában a nagy bankházakat, az ABECOR és a EBIC, és a két konzorciumot egyrészt a liberális-internacionalista irányultság, másrészt az állami szervezési irányultság állította szembe. A liberális-internacionalista ABECOR, melybe az atlanticista és a korábbi Pax Britannica idejének bankárcsoportjai tartoztak, olyan nagy bankházakat fogott össze, mint a holland ABN, a belga Banque de Bruxelles, a német Dresdner Bank, az angol Barclays Bank, míg az EBIC állambaráti csoportosulásába a német Deutsche Bank, az angol Midland Bank, az olasz Banca Commerciale Italiana, a holland AMRO, a belga Societe Generale és a francia Societe Generale tartozott. Míg azt előbbibe tartozók az USA tőkés

csoportjainak támogatóiként léptek fel mindenben és az atlanti unionista törekvések barátai voltak, és az USA bankjaival együtt az latin-amerikai leányvállalatok jellemezték terjeszkedésüket, addig az EBIC-konzorcium tagjai az USA-tól való függetlenségre törekedtek, és nem az atlanti unionizmust, hanem legfeljebb az atlanti partnerség fokozatát fogadták el. Így a németeknél a Dresdner Bank volt az amerikaiak fő támogatója, és az amerikai ellenőrzés alatt álló Thyssen-művek, a Metalgesellschaft és az AEG emberei voltak az igazgatóságában, ezzel szemben az amerikaiaktól független Deutsche Bank az USA tőkéjétől szintén független Siemens, a Bosch, a BASF, a Daimler Benz és a Hoesch nagyvállalatainak embereivel töltötte fel az igazgatóságát. Ugyanígy, míg a Dresdner Bank Latin-Amerikában épített ki fiókokat, addig a Deutsche Bank ezt kerülve Ázsiában és Afrikában terjeszkedett. Amit a németeknél a Dresdner és a Deutsche bankok szembenállása jelentett, ugyanazt a hollandoknál a ABN és az AMRO szembenállása adta. Míg az ABN szférájához tartozott például a Heineken, a KLM, addig az AMRO szférájához az AKZO, két nagy biztosítási társaság és több államilag támogatott nehézipari konzern. Nagy-Britanniában ezt a kettőséget - az USA tőkés csoportjai felé történő belefionódást, vagy ettől való függetlenséget - egyrészt a Morgan Grenfell, a Loyds és az S. G. Warburg-bankház csoportja adta, másrészt az USA-tól független maradt és a kontinentális Európa felé összefonódott Midland Bank. A franciáknál a korábbi elemzéseket azzal kell kiegészíteni, hogy a Paribas, amely korábban a párizsi Rothschild-okkal inkább az európai periféria felé terjeszkedett, és távol állt a liberális-internacionalista amerikai bankházaktól, az 1970-es évektől erős köteleket épített ki a Bank of America-val és a Lazard Frere-csoporttal, és jórészt leépítette a Rothschild-okkal való kapcsolatát, mindezek révén egy sajátos kozmopolita-liberális csoporttá vált, elszakadva korábbi köteleitől. Igaz a Bank of America nem a keleti parti bankárcsoportokhoz tartozik, hanem kaliforniai székhellyel működik, és más irányokba is terjeszkedik, mint a J. P. Morgan, a Rockefeller-ek Chase Manhattan Bankja, és más politikai preferenciái is vannak.

Epilógus

Kees van der Pijl 2001-ben kiegészítette egy kisebb tanulmányban 1984-es monográfiájának elemzéseit, és a szovjet blokk felbomlása idején a nyugati tőkés csoportok ennek kapcsán lezajlott küzdelmeit mutatta be (Pijl 2001). Ebben jelezte, hogy 1987-89 között a Deutsche Bank és a körülötte csoportosuló vezetésevel egyre élesedő küzdelem bontakozott ki az amerikaiaktól független maradt német tőke és az amerikai-angol tőke között abban a tekintetben, hogy mely tőkés csoportok elképzelésének megfelelően menjen végbe a felbomló blokk országainak átvétele és termelésüknek, piacaiknak, forrásaiknak megszervezése. Több Bilderberg-konferencián és más globális szerveződések tanácskozása során éles támadásokat intéztek a német tervek ellen az amerikaiak és az angolok, és végül több merénylet és hatalmi machináció során - amelyekben Alfred Herrhausen, a Deutsche Bank elnöke gyilkosság áldozata is lett - elbukott ez a terve, és amerikai-angol tőkés csoportok tervei szerint folyt le a volt szovjet blokk országainak csatlakoztatása a transzatlanti

uralmi rendhez.

E mellett további információ a liberális-atlanticista tőkés csoportok térnyeréséhez, hogy például az 1990-es évek elején a magyar bankszektor privatizálásra már az ABN-AMRO bank jelentkezett, és szerezte meg az akkori legnagyobb mérlegfőösszegű magyar bankot, a Magyar Hitelbankot. A liberális-atlanticista összefonódású ABN tehát ekkorra már felvásárolta nagy konkurensét, az AMRO-t. Ugyanígy a '90-es évek végén az angol-amerikai tőke felvásárolta a független német tőke zászlós hajójának, a Deutsche Bank-nak a legnagyobb termelőtőkés csoportját a Mannesman-t, a Vodafone révén. Ennek visszacsapásaként ugyanakkor a Deutsche Bank 1999-ben pedig felvásárolta a német banktőke amerikai többségi tulajdonban lévő nagybankját, a Dresdner Bank-ot. Legújabb fejleményekhez tartozik, hogy a J. P. Morgan 2003 végén felvásárolta a Chase Manhattan Bank-ot a Rockefeller-birodalomtól, majd Deutsche Bank kihívására - miután az felvásárolta az ő német hadállását, a Dresdner-t - egy kérdést intézett 2004 elején a német külügyminisztériumhoz, hogy ellenséges cselekedetnek tekintené-e, ha a Deutsche Bank többségi tulajdonának megszerzésére tenne lépéseket?

Aki elolvasta az előbbi oldalak elemzéseit, az tudja, hogy mindezek a lépések sok évtizedes tőkés csoport szembenállásokat és táborokat rengetnek meg és rendeznek át, és sok szempontból gazdasági "világháborúkat" és ezek újabb csatáit jelentik. Ezek lezajlása után pedig az új erőviszonyok a globális tőkés csoportok táborai között fokozatosan áttevődnek a politikai és intézményi színterekre is. Mindezeket úgy összegezhetjük, hogy az utóbbi évek fejleményei a J. P. Morgan-bankhoz szinte teljes egyeduralmát hozták létre a globális tőkés csoportok frontján - különösen, ha tényleg le tudja nyelni a Deutsche Bank-ot -, és ez az angol-amerikai atlanticizmus hadállásainak további megerősítését valószínűsíti a következő években. Ezt szem előtt tartva a hosszú évtizedek után először önálló lábra állt, és az amerikaiakkal szembefordult Németország összefogása a mindig is Amerika-ellenes giscardista Franciaországgal az iraki háború kapcsán, és az EU-n belüli csatározások az önálló európai katonai ütőerő létrehozására, illetve az USA-tól függetlenebb EU-külpolitika intézményrendszerének megteremtésére teljesebben értékelhető.

Irodalom

Apeldoorn van, Bastiaan (2001): *The Struggle over European Order: Transnational Class*

Agency in the Making of 'Embedded Neo-Liberalism'. In: Bieler, Andreas/: A. D. Morton

(eds.)(2001): *Social Forces in the Making of the New Europe*. Palgrave. Hampshire. 2001.

47-69.p.

Coston, Henry (1989): Les financiers qui menent le monde. Nouvelle édition corrigée et

Augmenté illustré par Chard. Publications Henry Coston. B. P. 92-18, 75862 Paris
Cedex 18.

Drábik János (2002): Uzsoracivilizáció. A kamatkapitalizmus új világréndje. Gold Books.

Budapest.

Eringer, Robert (1980): The Global Manipulators. Pentacle Books.

Gill, Stephen (2001): Constitutionalising Capital: EMU and Disciplinary Neo-Liberalism. In:

Bieler, Andreas/: A. D. Morton (eds.)(2001): Social Forces in the Making of the New

Europe. Palgrave. Hampshire. 2001. 47-69.p.

Hellyer, Paul (1998): A globális pénzügyi válság túlélése, avagy a remény gazdaságtana.

Altern-csoport, Gondola '96 Kiadó. Budapest.

Hilferding, Rudolf (1959): A fináncstőke. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest.

McMichael, Philip (1995): The New Colonialism: Global Regulation and the Restucturing of

the Interstate System. In: Smith, D. A./Böröcz J. (ed.): A New World Order? Global

Transformation in the Late Twentieth Century. Greenwood

Mills, Wright C (1972): Az uralkodó elit. Gondolat. Budapest.

Pijl, van der Kees (1984): The Making an Atlantic Ruling Class. London: Verso.

Pijl, van der Kees (2001): What Happened to the European Option for Eastern

Eurtope? In:

Bieler, Andreas/: A. D.Morton (eds.)(2001): Social Forces in the Making of the New

Europe. Palgrave. Hampshire. 2001. 185-206.p.

Quigley, Caroll (1966): Tragedy and Hope: A History of the World in Our Time. Macmillan

Press. New York.

Robinson, W. I./ J. Harris (2000): Towards a Global Ruling Class?: Globalization and the

Transnational Capitalist Class. In: The Journal Science and Society. Vol. 64. No 1. 2000.

11-54.p.

Ross, Robert J. S. (1995): The Theory of Global Capitalism: State Theory and Variants of

Capitalism on the World Scale. In: Smith, D. A. /Böröcz J. (ed.): A New World Order?

Global Tranformation in the Late Twentieth Century. Greenwood Press. Westport,

Connecticut, London.19-36. p.

2004/2. szám tartalomjegyzéke